KONEC BEZTRESTNOSTI NADNÁRODNÍCH KORPORACÍ?

Lidská práva a životní prostředí: Od průlomového francouzského zákona k úmluvě OSN

Les Amis de la Terre France

actionaid
pour des peuples solidaires

ÚVOD

Francouzský zákon o „povinné bdělosti“ mateřských i subdodavatelských společností byl přijat 23. března 2017. Zákon, který je výsledkem několikaleté kampaně občanské společnosti, je zásadním krokem vpřed v boji proti beztrestnosti nadnárodních společností, které po celém světě nejen porušují práva svých zaměstnanců a místních komunit, ale také znečišťují životní prostředí. Masivní lobbistický tlak soukromého sektoru proti tomuto zákonu jeho přijetí zpomalil a zároveň rozmělnil jeho obsah.

I přes tato omezení představuje tento zákon nesporný mezinárodní průlom. Jako první ukládá mateřským i outsourcujícím společnostem povinnost *„identifikovat rizika a zabránit vážnému porušování lidských práv a základních svobod, ohrožování zdraví a bezpečnosti osob a poškozování životního prostředí“*, které by mohlo být důsledkem aktivit jejich korporátní skupiny (poboček, ovládaných společností) a dodavatelského řetězce (smluvních partnerů, dodavatelů) jak ve Francii, tak i v zahraničí. Díky tomu se tento zákon dotýká právnické komplexnosti nadnárodních společností i různých obchodních vztahů, které mohou navazovat s dalšími obchodními partnery.

Ani šest měsíců poté, co zákon vstoupil v platnost, však není zcela pochopen a vyvolává řadu nezodpovězených otázek ohledně jeho implementace a dosahu. Zákon o korporátní „povinné bdělosti“, novináři často přezdívaný *„zákon Rana Plaza“* kvůli tomu, jak neštěstí v Bangladéši přispělo k politickému tlaku na jeho přijetí, má ovšem dopady mnohem širší než na pracovní podmínky dodavatelů velkých francouzských společností.

Tato zpráva začíná přehledem kroků, které ovlivňovaly přijetí zákona i jeho obsah, a dále se zabývá třemi konkrétními příklady, které ilustrují způsob, jímž by tento zákon měl být interpretován: Total a jeho *„biorafinérie“* na palmový olej v La Mède, Société Générale a její podpora pro exportní terminál břidlicového plynu Rio Grande ve Spojených státech, a do třetice případ francouzských maloobchodních řetězců a jejich obchodních vztahů s banánovým průmyslem v Ekvádoru.

Přátelé Země - Francie a ActionAid France-Peuples Solidaires ve všech třech uvedených případech podnikli veřejné kampaně zacílené na dotčené společnosti. Obě organizace stály za „Cenami Pinocchio“, které byly udíleny od roku 2008 s úmyslem přitáhnout pozornost k propasti mezi dobrovolnými závazky, které nadnárodní společnosti avizovaly, a realitou jejich počínání v terénu, a dále volat po závazném, regulačním rámci. Ceny Pinocchio pomohly vyvinout tlak na zmíněné společnosti tím, že zpochybnily jejich pověst. Ovšem jmenovat a zostudit a sepisovat občanské petice už nejsou jediné možnosti, jak hlídat velké společnosti – se zákonem o povinné bdělosti vznikla společnostem i závazná povinnost řešit závažná porušení pravidel, včetně potenciální povinnosti zodpovídat se za své chování před soudem.

Boj proti beztrestnosti nadnárodních společností a za zajištění dodržování lidských a environmentálních práv se ovšem neomezuje jen na Francii. Už teď je jasné, že přijetí francouzského zákona začíná vyvolávat ohlasy i v jiných zemích. V OSN se konkrétní iniciativa objevila ve stejnou dobu jako francouzský zákon a momentálně probíhají vyjednávání ohledně zavedení závazného mezinárodního nástroje proti nadnárodním společnostem a porušování lidských práv. Návrh dohody představuje jedinečnou příležitost „zmezinárodnit“ francouzskou legislativu a ještě vylepšit její nedostatky, zejména v otázce přístupu obětí k spravedlnosti.

OBSAH

Zpráva Přátel Země – Francie a ActionAid France – Peuples Solidaires *Konec beztrestnosti nadnárodních korporací? Lidská práva a životní prostředí: Od průlomového francouzského zákona k úmluvě OSN*. Říjen 2017

Koordinátorka
Juliette Renaudová (Přátelé Země – Francie)

Autoři zprávy :
Juliette Renaudová (Přátelé Země – Francie) a Alice Bordaçarre (ActionAid France – Peuples Solidaires)

Poděkování přispěvatelům a lektorům:
Marthe Corpetová (CGT), Sylvain Angerand, Catherine Mollièrová, Lucie Pinsonová, Pierre Sagot a Malika Peyrautová (Přátelé Země - Francie), Sébastien Chailleux (ActionAid France-Peuples Solidaires).

Umělecká redakce:
Pierre Sagot (Přátelé Země - Francie)

Design a layout:
Aurélien Dovillez: dovillez@gmx.com

Překlad:
Susanna Gendallová

Mediální servis:
Malika Peyrautová (Přátelé Země - Francie)
+33 6 88 48 93 68

Autoři fotografií:
titulní stránka: Brian Sokol / ActionAid
strany 4 - 5: Jiří Řezáč / WWF
strana 10: ActionAid
strany 12 - 13: Eva-Lotta Janssonová / ActionAid
strana 14: ilustrace Aurélien Dovillez pro Přátelé Země - Francie
strany 15 - 19: Photos Indonesia: Victor Barro / FoEI
strana 20: ilustrace Aurélien Dovillez pro Přátelé Země – Francie
strana 21: Simon Fraser University
strana 25: Photos Etats-Unis: Lucie Pinsonová / Přátelé Země – Francie
strana 26: ilustrace Aurélien Dovillez pro Přátelé Země – Francie
strany 27 - 31: Photos Ecuador: Mirjam Hägele / Oxfam
strany 32 - 33: Victor Barro / FoEI
strany 38 - 39: ActionAid

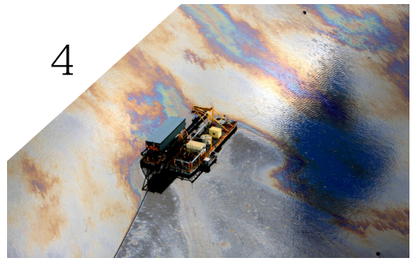

4 **PRŮLOMOVÝ FRANCOUZSKÝ ZÁKON**

PŘÍPADOVÉ STUDIE

12 **14** Total: Palmový olej pro váš motor

20 Société Générale: Sázka na plyn

26 Supermarkety: Bánanové blues?

32 **ÚMLUVA OSN NA OBZORU?**

38 **NAŠE POŽADAVKY**

PRŮLOMOVÝ FRANCOUZSKÝ ZÁKON

2013

6. LISTOPAD
První návrh zákona. Čtyři levicová parlamentní uskupení tento ambiciózní návrh podporují.

2014

29. LEDEN
Francouzští Zelení protlačí návrh zákona na program jednání.

11. ÚNOR
Ministerstvo obchodu předkládá druhou verzi, „kompromisní zákon".

30. BŘEZEN
První čtení: Zákon je v Národním shromáždění přijat.

Lobbování proti zákonu. Návrh se na program jednání francouzského Národního shromáždění dostane až po více než roce.

2015

18. LISTOPAD
První čtení: Francouzský senát vyslovuje nesouhlas se všemi články zákona.

2016

29. LISTOPAD
Nové čtení: Národní shromáždění zákon znovu schvaluje a poskytuje další detaily o plánu bdělosti.

23. BŘEZEN
Druhé čtení: Národní shromáždění návrh zákona znovu schvaluje.

13. ŘÍJEN
Druhé čtení: Senát návrh zákona redukuje na základní mimofinanční vykazování.

2017

23. BŘEZEN
Francouzský Ústavní soud zákon potvrzuje.

27. BŘEZEN
Zákon oficiálně vstupuje v platnost.

21. ÚNOR
Národní shromáždění přijímá zákon v jeho konečné podobě.

1. ÚNOR
Nové čtení: Senát návrh zákona bez diskuse zamítá.

23. ÚNOR
Republikánští poslanci se odvolávají k Ústavnímu soudu a napadají podstatu zákona. O den dříve vydala asociace zaměstnavatelů MEDEF prohlášení podobného rázu.

VÍTĚZSTVÍ V BITVĚ NAVZDORY VŠEM NEPŘÍZNIVÝM OKOLNOSTEM

GLOBALIZACE A KORPORÁTNÍ BEZTRESTNOST

V průběhu 20. století globalizace a stále sílící koncentrace hospodářské a finanční síly umožnily nadnárodním společnostem získat obrovský vliv a moc, kterou lze měřit s mocí států až do té míry, že se jim dařilo ovlivňovat veřejnou politiku ve prospěch jejich vlastních zájmů a vyhýbat se zákonům, kdykoli jejich činnost působí společenské či environmentální škody.

Po celém světě dochází v důsledku aktivit nadnárodních společností k vážnému porušování práv komunit, práv zaměstnanců a zákonů na ochranu přírody. Lze to ilustrovat známými případy jako Bhópálská katastrofa v Indii, ničivá ropná skvrna v deltě Nigeru, potopení tankeru Erika a výbuch továrny AZF ve Francii. V poslední době to bylo zřícení textilních fabrik Rana Plaza v Bangladéši a veliká ekologická katastrofa způsobená protržením důlní přehrady v brazilské Marianě. Jen samotný těžařský průmysl – ropa, rudy nebo plyn – zodpovídá za téměř třetinu veškerého porušování lidských práv, kterého se dopouštějí korporace po celém světě.[1]

Kromě toho každoročně přibývá případů kriminalizace a perzekuce obhájců lidských práv. V roce 2011 zaznamenala Margaret Sekaggyaová, tehdejší zvláštní zpravodajka OSN pro obhájce lidských práv, na 106 stížností od roku 2006.[2] Podle Global Witness došlo v roce 2016 k rekordním 200 vraždám lidí bránících svou krajinu, lesy a řeky před devastujícím průmyslem.[3] Patří mezi ně i vražda honduraské aktivistky Berty Cáceresové,[4] laureátky Goldmanovy ceny za úsilí mobilizovat kmen Lenca proti projektu přehrady *„Agua Zarca“*, která by ohrožovala jejich půdu a živobytí.

Většina těchto případů zůstala nepotrestána, protože nadnárodní společnosti využívají různých mezer v zákonech a institucionálních a legislativních slabin určitých zemí. Schovávají se za komplexní organizační strukturu a dodavatelské řetězce. Mají spousty poboček, smluvních partnerů a dodavatelů, což jim umožňuje dosahovat minimalizace nákladů a maximalizace zisků a vyhýbat se při tom svým odpovědnostem. Ekonomická realita nadnárodních společností je vskutku velice odlišná od jejich právního postavení: Ve Francii, jakož i v jiných zemích, znamená takzvaný *„korporátní závoj“* to, že mateřské společnosti nebo globální odběratelé nezodpovídají za činnost svých poboček nebo dodavatelů, přestože jsou s nimi zcela zjevně ekonomicky i operativně propojeni.

TVRDÉ KAMPANĚ OBČANSKÉ SPOLEČNOSTI A PRŮLOMOVÝ FRANCOUZSKÝ ZÁKON

Občanská společnost na tento stav věcí už léta reaguje voláním po mobilizaci a podporou postižených komunit a zaměstnanců, ale také vedením kampaní proti konkrétním společnostem. Právě pomocí takových kampaní mnohé nevládní organizace a odborová sdružení zesilují tlak na politiky a požadují, aby byla korporátní beztrestnosti učiněna přítrž. Během posledního desetiletí byla ve Francii zveřejněna řada důležitých vyšetřovacích zpráv a veřejných výzev. Patří mezi ně *Ceny Pinocchio* (od r. 2008), *Hold-up International* a *Profits réels, responsabilité artificielle* (Skutečné zisky, falešná odpovědnost, 2009), *Des droits pour tous, des règles pour les multinationales* (Práva pro všechny, pravidla pro nadnárodní společnosti, 2010), *CRAD4O – les bénéfices sans les dégâts* (Zisky beze škod, 2012), *Multinationales hors-jeu* (Nadnárodní společnosti v ofsajdu, 2013), a *Faites pas l'autruche* (Nestrkejte hlavu do písku, 2014).

Nadnárodní společnosti reagovaly zaváděním etických norem a kodexů… za jejichž dodržování by odpovídaly zase jen samy sobě. Naopak vlády začaly zavádět dobrovolné normy a standardy jako například *Obecné zásady OSN pro obchod a lidská práva* nebo *Směrnice pro nadnárodní společnosti OECD*. Ovšem tyto standardy se ukázaly být do značné míry neadekvátní, a dokonce překážely iniciativám zavést závazné normy.

Nakonec v dubnu 2012 po výzvě adresované všem prezidentským kandidátům Francois Hollande ve svém programovém prohlášení slíbil *„prosadit zákon, který by na mateřské společnosti přenášel odpovědnost za činnost jejich poboček v zahraničí, pokud tato má negativní vliv na životní prostředí či lidské zdraví“*.

Povzbuzeny takovým závazkem naléhaly různé nevládní organizace a odborové svazy z francouzského *„Forum Citoyen pour la responsabilité sociale des entreprises“* (Občanského fóra korporátní odpovědnosti) – ActionAid France-Peuples Solidaires, Přátelé Země - Francie, Amnesty International France, CCFD-Terre Solidaire, CFDT, CGT, Collectif Éthique sur l'étiquette a Sherpa – během celého pětiletého prezidentského období, dokud zákon nebyl opravdu přijat.

To znamenalo nejprve přesvědčit parlament, aby se problematikou začal zabývat. V dubnu 2013 pak tento proces uspíšilo zdělení a rozhořčení ze zřícení budov textilní továrny Rana Plaza v Bangladéši, které si vyžádalo životy více než tisíce lidí. První návrh zákona *„o povinné korporátní bdělosti“* byl předložen poslanci Dominique Potierovou, Danielle Auroiovou a Philippem Noguèsem v listopadu 2013. Ale teprve v březnu 2017, po vleklém boji trvajícím tři roky, čtyři měsíce a jedenadvacet dní, byl tento zákon oficiálně přijat (viz časová osa na str. 4-5).[5]

NEÚNAVNÉ POKUSY LOBBISTŮ A FRANCOUZSKÉHO SENÁTU ZMAŘIT PŘIJETÍ ZÁKONA

S vyhlídkou na to, že by jejich aktivity byly jakkoli závazně regulovány, se korporace a jejich lobbistické skupiny téměř tři a půl roku ze všech sil snažily přijetí zákona zabránit. Pod vedením AFEP (Francouzské asociace velkých společností) a MEDEF (Francouzská asociace zaměstnavatelů) úspěšně zpomalovaly legislativní proces a nátlakem na poslance a vládu obsah zákona rozmělňovaly.

Lobbistům s pochopením naslouchali někteří vládní úředníci včetně představitelů ministerstva pro hospodářství a finance, které dokonce předložilo protinávrh zákona, okopírovaný téměř doslova z návrhů předložených federacemi zaměstnavatelů.[6] V únoru 2015 ohledně druhé verze zákona (pozměněné po vyjednávání s ministerstvem), kterou se poslankyně Dominique Potierová chystala předložit, předseda AFEP napsal Emmanuelu Macronovi, tehdejšímu ministru financí: *„Drahý Emmanueli, (…) společnosti tento zákon zásadně odmítají. Já osobně jsem jeho rizika vysvětloval premiérovi a několika tvým kolegům.“*[7] O rok později, v den, kdy se na program Národního shromáždění dostalo druhé čtení zákona, prohlásil v rozhovoru pro francouzský deník *Libération* k otázce vlastního působení na zákonodárce: *„Nikdy jsem se nesetkal s žádným ministrem, premiéra nevyjímaje, který by se mi podíval do očí a řekl: „Já ten návrh zákona podporuju.“ (…) Byl jsem ujištěn, že parlamentem neprojde.“*[8]

V průběhu celého legislativního procesu zveřejňovaly obchodní skupiny v tisku bezpočet článků a komentářů, které měly přiživovat totální desinformační kampaň proti návrhu zákona, jejž označovaly za *„represivní“* a *„postavený na logice trestat“*, přestože se jedná o zákon zaměřený primárně na prevenci. Zároveň byl návrh kritizován za to, že pro korporace vytváří *„prostředí právní nejistoty“*, které by potenciálně mohlo připravit francouzské firmy o konkurenční výhodu na globálních trzích.[9] Tento poslední argument je snad možné chápat jako svého druhu přiznání, že si až doposud svou konkurenční výhodu získávaly za cenu porušování lidských práv a závažného poškozování životního prostředí.

Lobbistické skupiny měly ve svém úsilí mocného spojence: konzervativní většinu ve francouzském Senátu, která často během parlamentních debat slovo od slova papouškovala jejich argumenty. Republikánský zpravodaj Christophe-André Frassa vyjadřoval svůj rezolutní odpor proti tomuto zákonu, kdykoli se objevil na programu. V roce 2015 předložil „předběžné rozhodnutí“ (*motion préjudicielle*),[10] velice výjimečné opatření, a pak přiměl Senát schválit vymazání všech článků zákona. V roce 2016 znovu přesvědčil Senát, aby návrh zákona zredukoval na pouhé mimofinanční vykazování.[12] Nakonec před posledním čtením v roce 2017 předložil *„návrh nepřípustnosti“*.[13] Konzervativní poslanci, kteří figurovali jako ozbrojené křídlo lobbistických skupin, uskutečnili poslední pokus zákon shodit dva dny poté, co jej francouzské Národní shromáždění definitivně přijalo – obrátili se na Ústavní soud, zpochybnili ústavnost nového zákona a napadli prakticky každý jeho článek.[14]

Ústavní soud nakonec uznal hlavní články zákona[15] a zrušil jen postihy – které byly relativně malé s ohledem na velikost korporací, kterých se zákon týkal (pokuty představovaly méně než 0,1 % jejich obratu). Zároveň je nutno podotknout, že pokuty se měly platit nikoli obětem, ale státu, přičemž v případech, kdy by korporace byla soudně shledána vinnou v občanskoprávním sporu, musela by obětem své činnosti na kompenzacích pravděpodobně zaplatit výrazně víc než uvedené pokuty.

Přestože byl zákon přijat, stále dochází k různým pokusům jej podkopat, zejména ze strany právních expertů spojených s lobbistickými skupinami.[16]

Příští bitvou, kterou je nutné vybojovat teď, když zákon vstoupil v platnost, je zajistit, aby byl účinně vymáhán a aby jej soudy interpretovaly co nejširším způsobem.

[1] Studie Johna Ruggie, tehdejšího zvláštního zpravodaje OSN pro obchod a lidská práva, který analyzoval 320 případů z období od února 2005 do prosince 2007: Korporace a lidská práva: Zpráva o rozsahu a vzorcích údajného korporátního porušování lidských práv (2008). (*Entreprises et droits de l'homme: étude relative à l'étendue et aux types de violations présumées des droits de l'homme mettant en cause des entreprises*)

[2] http://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/HRCouncil/RegularSession/Session19/A-HRC-19-55_fr.pdf

[3] Viz poslední zpráva Global Witness, Obránci Země (červenec 2017). Ve svých předchozích zprávách Global Witness zdokumentoval 185 vražd obránců za rok 2015 a 116 za rok 2014.

[4] Viz prohlášení Gustava Castra Sota, koordinátora Otros Mundos / Přátelé Země (Mexiko), který byl zraněn v době vraždy Berty Cáceresové: 'Une réalité hondurienne qui dérange' ('Lutter contre l'impunité des multinationales: entre patience et courage', Baleine 184, červen 2016).

[5] Viz také článek Přátelé Země (Francie): 'Le parcours du combattant de la loi sur le devoir de vigilance des multinationales', srpen 2017.

[6] Contexte, 29. leden 2015, 'Le gouvernement renvoie la RSE aux calendes grecques'.

[7] Dopis zveřejněný v Contexte, 1. duben 2015, 'Devoir de vigilance: récit du lobbying autour de la loi'.

[8] Libération, 23. březen 2016, 'Pierre Pringuet: «Cette loi va pénaliser les multinationales françaises'.

[9] Viz tisková zpráva AFEP, 31. březen 2015.

[10] Viz návrh předběžného rozhodnutí, který byl zpravodajem na poslední chvíli stažen. Frassa: https://www.senat.fr/amendements/commissions/2014-2015/376/Amdt_COM-4.html a tisková zpráva občanské společnosti, 13. říjen 2015: 'Devoir de vigilance des multinationales : au Sénat, le rapporteur tente d'obstruer le débat démocratique et d'enterrer la loi'.

[11] Tisková zpráva občanské společnosti, 18. listopad 2015: 'Rejet de la loi sur le devoir de vigilance : le Sénat vote pour le maintien de l'impunité des multinationales'.

[12] Tisková zpráva občanské společnosti, 13. říjen 2016: 'Devoir de vigilance des multinationales : le Sénat dénature la proposition de loi'.

[13] Tisková zpráva občanské společnosti, 1. únor 2017: 'Loi sur le devoir de vigilance des multinationales : nouveau rejet du texte par le Sénat avant l'adoption définitive'.

[14] Viz rozklad senátorů a poslanců. Viz též 'portes étroites' (externí příspěvky) zaslané Ústavnímu soudu. Jen koalice občanských společností byla naprosto transparentní a svůj 'porte étroite' zveřejnila, viz zde.

[15] Rozhodnutí Ústavního soudu z 23. března 2017 v plném znění zde. Viz také jeho tisková zpráva. Viz také tisková zpráva občanské společnosti, 24. březen 2017: 'Devoir de vigilance: le Conseil Constitutionnel valide l'essentiel de la loi'.

[16] Viz konference o korporátní sociální odpovědnosti pořádané u Francouzského kasačního soudu v roce 2017, kde vystupovali především řečníci hovořící proti zákonu o povinné bdělosti a přímo či nepřímo spojení s ekonomickými zájmy. Úvodní konference s názvem „Je korporátní sociální odpovědnost oblastí, kterou má regulovat zákon?“ relevanci této zákonné normy otevřeně zpochybňovala.

VÝZNAM POVINNÉ BDĚLOSTI

Občanská společnost by byla upřednostnila ambicióznější zákon. Ovšem přes všechny své nedostatky je francouzský zákon o korporátní povinné bdělosti nepochybně průlomovým zákonem na mezinárodním poli a představuje zásadní historický krok k zajištění toho, aby nadnárodní společnosti respektovaly práva komunit, zaměstnanců a životního prostředí. Francouzské mateřské společnosti a outsourcující společnosti konečně mohou být volány k právní odpovědnosti za škodu spáchanou na lidech i na životním prostředí, souvisí-li s jejich činností, ale i s činností jejich poboček, subdodavatelů a dodavatelů v zahraničí, případně se za takovou škodu mohou dostat až před soud.

DOTČENÉ SPOLEČNOSTI

JAKÁKOLI SPOLEČNOST S:

více než 5.000 zaměstnanci ve Francii

nebo více než 10.000 celosvětově

Vzhledem k tomu, že tento práh je nastavený poměrně vysoko, určité společnosti ve vysoce rizikových sektorech (například těžební či textilní průmysl) pod působnost zákona nespadají.

PRÁVNÍ KROKY

KDO SE MŮŽE PODLE ZÁKONA OBRÁTIT NA SOUD?

Kdokoli, kdo má před francouzským soudem právní postavení (*intérêt à agir*):

Nevládní organizace obránců lidských a environmentálních práv

Odborové svazy

Samotné oběti

Zákon dává i obětem ze zahraničí možnost obrátit se na francouzský soud.

Na soud je možné se obrátit ještě před tím, než dojde ke vzniku škody. Informace zveřejněné v plánech bdělosti je možné použít jako důkazy v případě vzniku škody.

Důkazní břemeno stále padá na navrhovatele.

JAKÉ TRESTY HROZÍ?

Poté, co společnost nebude reagovat na formální výzvu dodržovat zákon, soudce jí to může uložit jako povinnost.

Společnost je možné soudit podle občanského práva a odsoudit k tomu, aby odškodnila oběti.

Vzniká závazek postavený na prostředcích spíše než na výsledcích: Usvědčení je možné jen v případě, kdy je plán bdělosti neúplný, neexistuje nebo není efektivně implementován.

Neexistuje možnost převést případ pod trestní právo.

DRUHY PORUŠENÍ PRÁV

ZÁKON POKRÝVÁ VŠECHNY SEKTORY PODNIKÁNÍ A TÝKÁ SE VÁŽNÉHO NARUŠOVÁNÍ:

lidských práv a základních svobod

zdraví a bezpečnosti osob

životního prostředí

Zákon má široký rozsah na rozdíl od jiných zákonů, které se omezují na konkrétní odvětví – například těžební průmysl – nebo jen určité typy porušení práv (korupce, dětská práce apod.)

ROZSAH

ZÁKON SE TÝKÁ AKTIVIT:

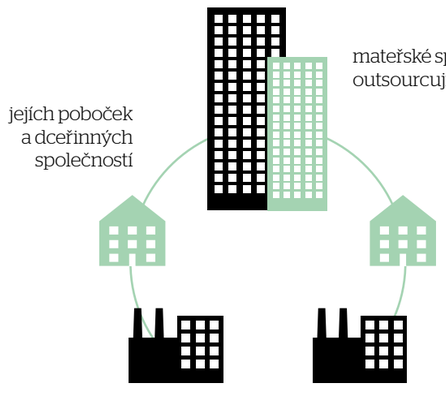

Toto představuje zásadní průlom! Zákon nyní uznává, že mateřské společnosti a outsourcující firmy jsou právně zodpovědné za své dceřinné společnosti, dodavatele a subdodavatele jak ve Francii, tak i v zahraničí.

ZÁVAZKY

Mapování rizik

Procesy pravidelného hodnocení stavu ve dceřinných společnostech, u subdodavatelů a dodavatelů

Vhodná opatření ke zmírnění rizika a prevenci závažného porušení

Mechanismus interních informátorů („*whistleblowerů*"), který shromažďuje zprávy o potenciálních a skutečných nebezpečích

Opatření k monitorování a vyhodnocování provedených kroků

Nejde jen o vytváření ex-post zpráv, ale o ex-ante plán prevence. Společnosti jsou povinné nejen přijímat opatření, ale také zavedená opatření dále monitorovat a vyhodnocovat jejich efektivitu.

ČASOVÝ RÁMEC

2018
zveřejnění prvních plánů

2019
první potenciální právní spory

Plány bdělosti a zprávy o jejich implementaci jsou veřejné a obsažené ve výročních zprávách společností.

Pro podrobnější výklad
viz dokumenty zveřejněné ActionAid France – Peuples Solidaires, Přáteli Země (Francie), Amnesty International France, CCFD – Terre Solidaire, Collectif Ethique sur l'étiquette a Sherpa: Francouzský zákon o povinné bdělosti firem – často kladené otázky (červen 2017).

PERSPEKTIVA ODBOROVÝCH SVAZŮ

3 otázky pro Marthe Corpetovou,
poradkyni CGT Confederal

1. Jaká jsou hlavní témata ve vztahu k velkým korporacím se subdodavateli ve Francii s ohledem na bezpečnost a zdraví pracovníků a na porušování pracovního práva?

Subdodavatelství je součástí strategie zacílené na koncentraci kapitálu a na zvýšení marží. Subdodavatelství se stalo způsobem, jak snížit náklady díky soutěžení o nejlepší cenu. Bohužel se společnosti při posuzování dopadů své činnosti jen zřídka zajímají o sociální či environmentální podmínky nebo o otázku kvality. Soustředí se primárně na rentabilitu.

Strukturálně může mít subdodavatelství u nadnárodních společností mnoho podob: Mohou si jako subdodavatele nasmlouvat jiné nadnárodní společnosti nebo malé či střední podniky; subdodavatelstvím lze řešit prakticky všechny aktivity společnosti, anebo se může vyskytovat jen příležitostně a v malém rozsahu. Někdy se subdodavatel stává zcela závislým na outsourcující společnosti a ukončení tohoto obchodního vztahu by pro něj bylo likvidační. To je v současné době případ společnosti GM&S ve francouzském regionu Creuse, která je subdodavatelem společnosti Renault.

Tlak vyvíjený outsourcujícími společnostmi na subdodavatele má přímý dopad na organizaci práce a výrobní podmínky. Ve Francii jsou snadnou cestou k získání nekvalifikované – a tím pádem levné – pracovní síly zprostředkovatelské agentury zajišťující přísun krátkodobých a tzv. detašovaných pracovníků.

Zvlášť silně se to týká sektoru stavebnictví. Například na staveništi EPR ve Flamanville, kde pro francouzskou energetickou společnost EDF staví jadernou elektrárnu její subdodavatel Bouygues, vypuklo už několik sporů. Trestní soud v Cherbourgu obvinil Bouygues, že zaměstnává dělníky načerno a v rozporu se zákony. Investor EDF byl o tomto stavu sice informován odborovými svazy (a zejména CGT), ale nenese za tato porušování zákona právní odpovědnost.

Dalšími sektory, které jsou výrazně ovlivněny, jsou bohužel maloobchod a textilní průmysl, jehož pověst výrazně poškodily tragédie jako zřícení továrny Rana Plaza, při kterém před několika lety zahynulo přes 1.100 dělníků. Ale na pracovní podmínky, které neodpovídají mezinárodním normám, lze narazit i ve Francii. Na pařížském předměstí Aubervilliers funguje mnoho menších továren, které produkují *„zkušební“* oděvy s tím, že pokud se v prodeji osvědčí, přesune se jejich výroba do velkých asijských textilek. V těchto továrnách nedaleko Paříže pracují často Číňanky, které jsou placené *„za tričko“*, tedy podle počtu kusů, které vyrobí. Pracovnice se nacházejí ve velice nejisté situaci, což jim značně komplikuje možnost dožadovat se důstojných pracovních podmínek. Ačkoli pracují pro významné francouzské značky, tyto společnosti se o situaci v továrnách vůbec nezajímají, a to i přes to, že zde dochází ke zjevnému porušování doporučení týkajících se důstojné práce, jak byla formulovány na mezinárodních konferencích.

2. Do jaké míry může podle vás v tomto kontextu ochranu práv zaměstnanců zlepšit zákon o povinné bdělosti?

Hlavním záměrem zákona o povinné bdělosti je zajistit možnost zasahovat do sporů v zahraničí. Ovšem za současného stavu tento zákon spolu s dalšími zákonnými nástroji ovlivní i situaci ve Francii. Francouzská legislativa už poskytuje nárok na odškodnění za škody, v určitých ohledech dokonce nabízí větší ochranu než zákon o povinné bdělosti. Tento zákon ovšem zavádí nové mechanismy, které umožní pokrok v ochraně lidských práv.

První dopad tohoto zákona souvisí s povinností outsourcující společnosti identifikovat rizika (mapování) a předcházet jim. Ve všech výše uvedených příkladech neměla outsourcující společnost, ať už to bylo EDF nebo významná francouzská módní značka, žádnou povinnost dohlížet na praktiky svých subdodavatelů. I v případě EPR ve Flamanville by firmě Bouygues mohlo všechno projít, pokud by se jí podařilo prokázat, že o pracovních podmínkách svých zaměstnanců nevěděla. V plánech bdělosti povinnost identifikovat rizika a předcházet potenciálním porušením lidských práv představuje první krok k tomu, aby outsourcující společnosti nesly odpovědnost za podmínky panující u jejich subdodavatelů a jejich sociální a environmentální náklady.

Druhým přímým dopadem zákona o povinné bdělosti je možnost volat outsourcující společnost k odpovědnosti před občanským soudem. Oběť se nově může domáhat kompenzace za škodu, která jí byla způsobena, nejen na subdodavateli, ale i na outsourcující společnosti. To je klíčový aspekt zákona, který donutí nadnárodní společnosti věnovat pozornost celému dodavatelskému řetězci a ctít své závazky.

Ve Francii jsou snadnou cestou k získání nekvalifikované – a tím pádem levné – pracovní síly zprostředkovatelské agentury zajišťující přísun krátkodobých a tzv. detašovaných pracovníků.

3. Jakou úlohu sehrají odborové svazy při sestavování plánů bdělosti a jak hodláte tento nový zákonný nástroj využívat?

Tento zákon vůbec poprvé nutí korporace předvídat možná porušení lidských práv v důsledku vlastní činnosti a předcházet jim. Dosud záleželo jen na samotných společnostech, zda dobrovolně přijmou nějaké preventivní opatření nebo ne. Odborové svazy tak s tímto nástrojem získaly trochu silnější vyjednávací pozici v sociálním dialogu a ve snaze zajistit dodržování lidských práv.

Ačkoli se v zákoně samotném o dialogu s odborovými svazy hovoří pouze v souvislosti s mechanismy interních informátorů (*„whistleblowerů“*) a shromažďování informací, jsme přesvědčeni, že plán bdělosti je plánem prevence rizik, pro jehož vytváření je od počátku do konce nezbytný dialog. Zákon také klade důraz na to, aby plány vznikaly ve spolupráci se všemi zainteresovanými osobami, což znamená i s odborovými svazy. Vzhledem k tomu, že plán bdělosti bude obsažen ve zprávě managementu, bude diskutován během zasedání správní rady, kterého se obvykle účastní i zástupci odborů. A protože se následně stane součástí výroční zprávy, bude konzultována i rada zaměstnanců. Určité plány bdělosti s mezinárodním dopadem budou jistě diskutovány i na evropské nebo mezinárodní úrovni. Pod vlivem CGT přistoupily odborové svazy v celé Francii na tento výklad zákona a zdůrazňovaly potřebu podílet se na přípravě efektivních plánů bdělosti. Kromě toho budeme úzce spolupracovat s odborářskými organizacemi v zemích, kde působí pobočky a dodavatelé těchto nadnárodních společností, abychom získali specifické a efektivní metody likvidace rizik.

A konečně: Plán bdělosti by v žádném případě neměl být zredukován na seznam smluvních klauzulí, které outsourcující korporace včlení do svých smluv s dceřinnými společnostmi a subdodavateli. Měl by to být ambiciózní proces monitoringu, který umožní identifikovat rizika a efektivně jim bránit. Někteří lidé namítají, že není možné vnést totální transparentnost do podmínek panujících u subdodavatelů, ale takovým lidem odpovídáme, že pokud si nadnárodní korporace v leteckém průmyslu dokážou hlídat kvalitu výroby až do nejmenšího šroubku, aby měly jistotu, že jejich letadla budou zcela bezpečná, pak není důvod, proč by se totéž nemohlo podařit u sociálních podmínek. Je to jen otázkou vůle!

PŘÍPADOVÁ STUDIE

[PROFIL]

MATEŘSKÁ SPOLEČNOST:
Total S.A.

TRŽBY (2016)
149.743 miliard USD

ZISKY (2016)
4.142 miliard USD

ZAMĚSTNANCI (K 31. 12. 2016)
102.168

POČET PŘÍMÝCH ČI NEPŘÍMÝCH DCEŘINNÝCH SPOLEČNOSTÍ
934 společností rozptýlených po více než 130 jurisdikcích konsolidovaných v ročních finančních výkazech Totalu.

DOTČENÁ DCEŘINNÁ SPOLEČNOST
Total Raffinage France, 100% dceřinná společnost Total S.A.

PŘÍPAD

KONTROVERZNÍ PROJEKT PŘESTAVBY NA „BIORAFINÉRII“

Ve Francii v současnosti funguje devět rafinérií, z toho polovinu provozuje Total. „*Raffinerie de Provence*“ v La Mède ve městě Châteauneuf-les-Martigues (okres Bouches-du-Rhône) je ve vlastnictví Total Raffinage France, ze 100 % vlastněné Total S.A. Úprava ropy tu byla ukončena v roce 2016.

Záměrem Totalu je přestavět bývalou ropnou rafinérii na „*první biorafinérii globálního rozsahu*“ ve Francii s kapacitou 500.000 tun „*bionafty*“ ročně.[17] Práce na přestavbě probíhají a počítá se s uvedením do provozu v polovině roku 2018.

Zaměstnanci a odborové svazy tento projekt hlasitě odmítali, protože s ním souvisí rozsáhlé propouštění zaměstnanců – ze 430 jich po přestavbě rafinérie zůstane jen 250. Kromě sociálního dopadu ve Francii pravděpodobně přinese i závažné socio-environmentální a klimatické následky, protože primárním zdrojem pro výrobu „*bionafty*“ bude palmový olej.

Přímé využívání palmového oleje jako „*biopaliva*“ od roku 2010 dramaticky narůstá a dnes představuje 45 % veškeré spotřeby palmového oleje v Evropě.[18]

Palmový olej je vysoce kontroverzní kvůli podmínkám, za kterých je vyráběn, a dopadům jeho produkce na životní prostředí. Rozšiřování plantáží palmy olejné zejména v Indonésii a Malajsii vedlo k masivnímu odlesňování a vysoušení rašelinišť, což mělo za důsledek značné emise skleníkových plynů. Studie objednaná Evropskou komisí dospěla k závěru, že s produkcí bionafty na bázi palmového oleje jsou spojeny velmi vysoké emise skleníkových plynů (mýcení pralesa), jež odpovídají trojnásobku emisí ze spalování fosilních paliv k dodání stejné energie.[19]

Total neposkytuje žádné jasné informace o své outsourcingové strategii. Ale kvůli požadavkům nově přijatého zákona o korporátní povinné bdělosti je teď Total S.A. povinen identifikovat veškerá rizika porušení lidských práv nebo poškození životního prostředí v souvislosti s činností jeho dceřinné firmy Total Raffinage France a jejích dodavatelů (včetně výrobců palmového oleje, od kterých bude odebírat surovinu pro svou biorafinérii). Musí také zavést opatření, aby nedošlo ke vzniku škody.

DODAVATELSKÝ ŘETĚZEC PALMOVÉHO OLEJE PRO TOTAL S.A.

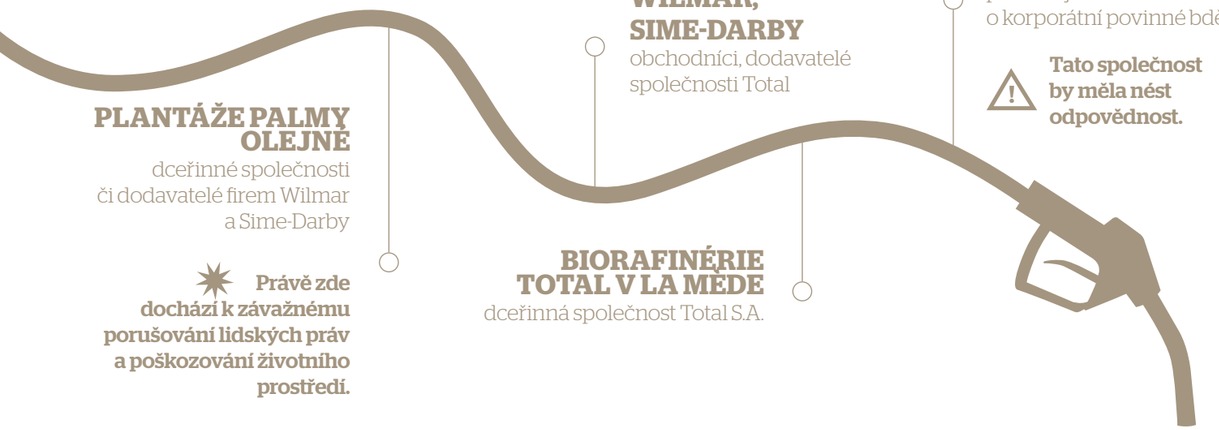

PODVOD S CERTIFIKOVANÝM PALMOVÝM OLEJEM

Management společnosti Total ve své veřejné studii a konzultaci dopadů ve snaze rozptýlit obavy přijal následující závazky: „*Všechny rostlinné oleje, které používáme, budou certifikovány v souladu s kritérii Evropské unie typu ISCC*“; „*Budeme odebírat olej od producentů, kteří jsou členy RSPO.*“[20] Jak to tak bývá, zdá se, že Total jedná v souladu s nejlepší globální praxí. Ovšem při bližším ohledání vyjde najevo, že kritéria, kterými se řídí, zdaleka nejsou tak spolehlivá.

Například zvláštní zpráva Evropského účetního dvora zveřejněná v červenci 2016 identifikovala nedostatky v certifikačních systémech Evropské unie: „*Kvůli nedostatkům ve schvalovacím procesu Komise a jejím následném dohledu nad dobrovolnými plány není certifikační systém EU pro udržitelnost biopaliv zcela spolehlivý.*“[21] Stejně tak i zpráva pro francouzskou vládu z prosince 2016, objednaná francouzským premiérem, dospívá k závěru, že „*ačkoli v současnosti existuje celá řada certifikačních systémů, ani jeden z nich se nedokáže adekvátně vypořádat s problematikou odlesňování.*“[22]

RSPO, čili „*Kulatý stůl o udržitelném palmovém oleji*“, je soukromý certifikační program spravovaný velkým počtem hráčů z odvětví produkce palmového oleje – nejen jeho výrobci a odběrateli, ale také nevládními organizacemi jako WWF. Podle společnosti Total RSPO „*certifikuje palmový olej a zajišťuje, aby jeho výrobci dodržovali lidská práva a splňovali jasně definované environmentální závazky.*“ Realita je ovšem poněkud jiná. V posledních letech Přátelé Země a další skupiny provedly řadu průzkumů, které odhalují, že certifikace RSPO se zakládá na zmatečných kritériích a laxních kontrolách:[23] Bezpočet konkrétních příkladů dokládá těžké sociální a environmentální dopady činnosti korporací, které údajně produkují „*udržitelný palmový olej*“.

Palmoolejový gigant Wilmar, který ovládá asi 40 % celosvětového trhu s palmovým olejem, je ukázkovým příkladem.[24] Řada terénních průzkumů provedených skupinami Přátel Země odhalila, že se společnost podílí na zabírání půdy a odlesňování v Ugandě, Nigérii a Indonésii.[25] V roce 2016 vydala Amnesty International velmi nelichotivou zprávu o činnosti Wilmar v Indonésii, ve které se hovoří o „*dětské práci, nucené práci, práci v nebezpečných podmínkách a endemické diskriminaci žen. Tyto praktiky jsou v rozporu s indonéskou legislativou a některé z nich jsou trestnými činy.*“[26]

Amnesty International také zdůrazňuje odpovědnost nadnárodních společností, které palmový olej od Wilmaru nakupují:

„*Ze závěrů této zprávy jasně vyplývá, že společnosti využívaly Kulatý stůl jako krytí, aby se vyhnuly hlubšímu zkoumání. Naše pátrání odhalilo, že tyto společnosti mají přísné etické kodexy na papíře, ale žádná z nich neprojevila snahu identifikovat zjevná rizika porušování práv v dodavatelském řetězci Wilmaru.*“

Bude Total při volbě dodavatelů palmového oleje pro rafinérii v La Mède vybíravější? Nebude to mít snadné, potože Wilmar rozhodně není ojedinělý případ. Z podobných nedostatků byli obviněni mnozí další členové RSPO, včetně malajského giganta Sime Darby, který po určitou dobu rovněž uvažoval o vybudování palmoolejové rafinérie ve Francii, konkrétně v regionu Aude. Projekt byl pozastaven kvůli odporu místních obyvatel.[27] Rafinérii měly zásobovat plantáže Sime Darby v Libérii, kde Přátelé Země a Bastamag rovněž zaznamenaly závažné negativní dopady na místní obyvatelstvo, zejména nelegální zábory půdy.[28]

Pesticid Paraquat je Světovou zdravotnickou organizací považován za neurotoxin a v Evropě i ve Spojených státech je zakázaný. Jeho užívání je však „*tolerováno*“ na certifikovaných palmových plantážích. Nepřekvapí, že i společnost Syngenta, která Paraquat prodává, je členem RSPO.

Přátelé Země / Walhi (Indonésie) nedávno dosáhli historického soudního vítězství: Soud ve Středním Kalimantanu nařídil indonéské vládě provést revizi povolení všech palmových plantáží a zahájit právní kroky proti všem společnostem, které praktikují metodu mýcení a vypalování pralesa, laciný způsob, jak plantáže rozšířit. Verdikt se opíral o rozsáhlé pátrání Přátel Země Indonésie: Jejich důkladná analýza leteckých snímků NASA ze 181 koncesovaných plantáží prokázala, že velká většina požárů, které v oblasti vypukly, souvisela s rozšiřováním plantáží palmy olejné. I v tomto případě jsou všechny dotčené společnosti (Wilmar International, Bumitama Gunajaya Agro (BGA), Sinar Mas a skupina Genting) aktivními členy „*Kulatého stolu o udržitelném palmovém oleji*“. Bylo by možné je na základě tohoto prvotního verdiktu přímo napadnout.[29]

S ohledem na závažné porušování lidských i enviromentálních práv v souvislosti s těžbou palmového oleje pravděpodobně není až tak překvapivé, že Total odmítá vyložit karty na stůl a zveřejnit jména svých budoucích dodavatelů. Nicméně „*biorafinerie*“ má být uvedena do provozu za méně než rok, a při plánované vytíženosti je těžké uvěřit, že Total zatím nestanovil své budoucí dodavatele, eventuálně s nimi ani nezačal vyjednávat.

ZÁVĚR

Je zřejmé, že se Total chystá spustit rozsáhlý projekt, aniž by se vážněji zamyslel nad zásadními dopady toho, z jakých zdrojů bude odebírat palmový olej. Jak uvádí regionální úřad DREAL (Direction régionale de l'environnement, de l'aménagement et du logement) ve své zprávě, *„provedené vyhodnocení dopadů neumožňuje adekvátně posoudit, analyzovat, předcházet, snižovat, či kompenzovat potenciální nepřímé dopady související s původem olejů."*[30]

Kritéria pro volbu dodavatele palmového oleje, která si společnost Total nastavila, neodrážejí upřímnou snahu zabránit porušování lidských práv či poškozování životního prostředí. Certifikační standardy, na které se společnost odvolává, jsou nespolehlivé a nezdá se, že by Total zvažoval zavedení dalších preventivních opatření, přestože je odvětví produkce palmového oleje nechvalně proslulé svými dopady na společnost, životní prostředí i klima.

To ovšem není jediný problém, protože ani certifikace nikdy nevyřeší problém vypalování pralesů. Ani kdyby certifikační schémata prošla zásadní proměnou a ani kdyby se společnosti Total podařilo odebírat palmový olej jen od opravdu „zodpovědných" výrobců a z již existujících plantáží (ne z těch, které vznikají novým vypalováním pralesa), projekt rafinérie v La Mède by stále byl problematický čistě kvůli plánovanému objemu. Ať už by potřebný palmový olej dodával kdokoli, tento jediný provoz by zdvojnásobil jeho spotřebu v celé zemi. Nově poptávaný objem suroviny by musel nějak zajistit globální trh palmového oleje, ale protože výroba stávajících plantáží je omezená, bylo by nutné vytvořit nové zdroje, což znamená nové plantáže, další kácení pralesů a následně značné emise skleníkových plynů.[31]

Právě proto 4. dubna 2017 Evropský parlament převážnou většinou hlasů přijal rezoluci o *„palmovém oleji a mýcení pralesů"* a vyzval Komisi, aby *„přijala opatření nutná k útlumu těch způsobů využití palmového oleje, které motivují k dalšímu odlesňování – včetně užívání palmového oleje jako biopaliva – do roku 2020."*[32]

Projekt společnosti Total jde proti současnému trendu ve veřejné politice, kterým je snižování, nikoli zvyšování poptávky po palmovém oleji. To vyvolává pochyby o ekonomické životaschopnosti projektu, protože neexistuje záruka, že o produkci rafinérie bude dostatečný zájem: Trh *„bionafty"* se zmenšuje (viz rámeček). Kvůli výše uvedeným rizikům by měl Total v rámci povinné bdělosti předejít možnému porušování lidských práv a poškozování životního prostředí, od projektu „biorafinérie" upustit a se stávajícími zaměstnanci vyjednávat o přesunu na jiné pracovní pozice.

POSVÍTILI JSME SI NA ODPOVĚDNOST MALOOBCHODNÍCH PRODEJCŮ

Kromě společnosti Total by svůj podíl odpovědnosti nesli i všichni maloobchodní prodejci, kteří by palivo z La Mède odebírali. Ve Francii ovládají 60 % trhu s pohonnými hmotami řetězce supermarketů, které všechny podléhají zákonu o povinné bdělosti: Carefour, Leclerc, Système U, Les Mousquetaires Intermarché, Auchan, Casino. Přátelé Země proto spustili kampaň zaměřenou i na tyto řetězce.[33] Dva prodejci, Leclerc a Système U, už se zavázali zajistit, aby jejich dodavatelé nemíchali do pohonných hmot palmový olej. Všichni ostatní připustili příměs palmového oleje v pohonných hmotách, které nabízejí, ale nepodnikli žádné další kroky ani nepřijali žádný závazek. Budou se tématem zabývat ve svém prvním *„plánu bdělosti"*?

[17] Viz prezentace projektu na webové stránce společnosti Total. Více informací viz Résumé non technique de l'étude d'impact (Netechnické shrnutí studie dopadů), prezentované v rámci veřejné konzultace.

[18] Evropská federace pro dopravu a životní prostředí, Osobní a nákladní automobily představují téměř polovinu spotřeby palmového oleje v Evropě, 2016.

[19] Ecofys, IIASA & E4tech, Dopady změny využívání půdy vynucené spotřebou biopaliv v Evropě, 2015

[20] Mémoireenréponsede Total(Oficiálníprohlášenísplečnosti Total) jako součást veřejné konzultace, duben 2017, str. 7.

[21] Zvláštní zpráva Evropského účetního dvora (18/2016), Systém EU pro certifikaci udržitelných biopaliv, červenec 2016, *durables de l'Union européenne*, juillet 2016.

[22] CGEDD a CGAAER, Durabilité de l'huile de palme et des autres huiles végétales, prosinec 2016.

[23] Viz Přátelé Země (Francie), *Arnaque à l'huile de palme durable, zpráva, květen 2011.*

[24] *https://www.huiledepalmedurable.org/wilmar-geant-de-lhuile-de-palme-se-positionne-en-acteur-majeur-de-la-durabilite/*

[25] Přátelé Země (mezinárodní), Zábory půdy pro pěstování palmy olejné v Ugandě, květen 2013; a Přátelé Země (Evropa), Pokračující drancování a odlesňování, zpráva, květen 2014. *Continuing to exploit and deforest*, Zpráva, May 2014.

[26] Amnesty International, Velký skandál s palmovým olejem: Vykořisťování pracujících ukrytě za názvy velkých značek, zpráva, listopad 2016.

[27] *http://www.amisdelaterre.org/Huile-de-palme-les-Amis-de-la.html*

[28] Bastamag a Přátelé Země (Francie), Žij nebo řiď, ale musíš si vybrat, zpráva, duben 2012.

[29] Viz tisková zpráva Přátelé Země (Indonésie / USA) a zpráva Jako dým: Plané sliby společnosti Wilmar udělat pořádek na trhu s palmovým olejem, Přátelé Země (Indonésie / Evropa / USA / Nizozemsko)

[30] *http://www.bouches-du-rhone.gouv.fr/content/download/22146/135170/file/Avis%20AE%20Total.pdf*

[31] Více informací o tématech spojených se změnami dodavatelského řetězce a nepřímými změnami využití půdy (ILUC) viz příspěvek Přátel Země (Francie) k veřejné konzultaci (str. 6-8) a zpráva Přátel Země (Evropa) Tak zeleně, že se tomu nechce věřit, 2010.

[32] *http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=://EP//TEXT+TA+P8-TA-2017-0098+0+DOC+XML+V0//FR* (doporučení 82)

[33] *http://www.amisdelaterre.org/huiledepalme.html*

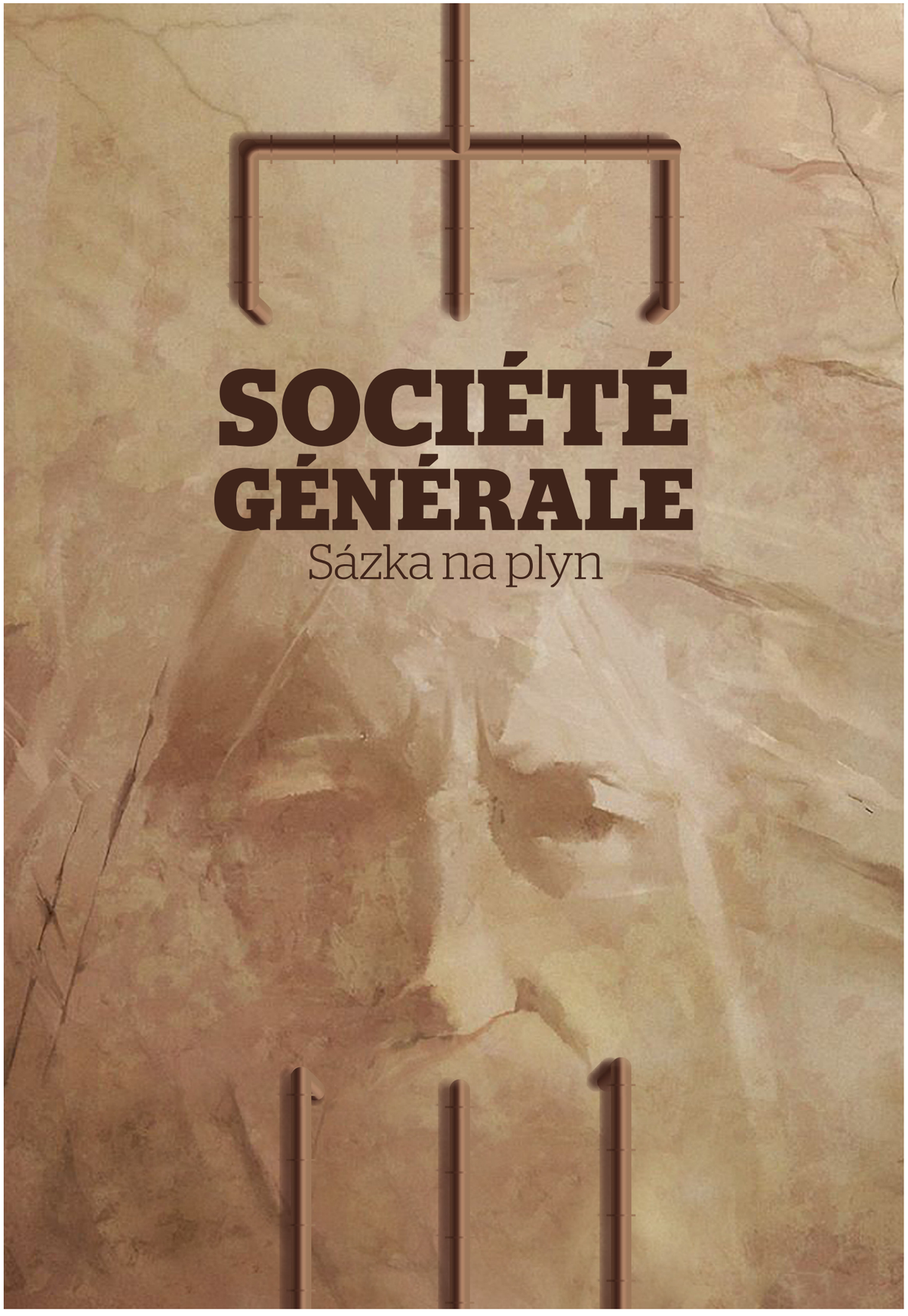

SOCIÉTÉ GÉNÉRALE

Sázka na plyn

[PROFIL]

MATEŘSKÁ SPOLEČNOST
Société Générale S.A.

PRÁVNÍ FORMA
akciová společnost

ČISTÝ PŘÍJEM (2016)
25.3 miliard eur

ČISTÝ ZISK (2016)
3.9 miliard eur

ZAMĚSTNANCI (K 31. 12. 2016)
145.672

PŘÍPAD

VIDINA VÝVOZU BŘIDLICOVÉHO PLYNU

Americké společnosti dychtí po příležitosti otevírat nové vývozní trhy pro břidlicový plyn v podobě zkapalněného zemního plynu (LNG). Aby dosáhly svého cíle, navrhují ohromující počet nových exportních terminálů,[34] soustředěných převážně na pobřeží Mexického zálivu – v oblasti už tak dost zdevastované těžbou ropy a zemního plynu. Produkce LNG zanechává obrovskou klimatickou stopu jednak únikem metanu v průběhu jeho životního cyklu, ale také obrovským množstvím energie, které je zapotřebí k přepravě a zchlazení plynu před tím, než může být exportován. LNG je jako zdroj energie ještě horší než uhlí.[35] Kromě toho je výstavba nových terminálů přímou pobídkou k těžbě většího množství břidlicového plynu hydraulickým štěpením (tzv. frakováním), které rovněž přináší dramatické dopady na klima, životní prostředí i zdraví.

Nedaleko mexické hranice, v údolí Rio Grande v jižním Texasu, navrhují těžařské korporace výstavbu hned tří nových exportních terminálů na LNG: Annova LNG, Texas LNG – projekt, na kterém se podílí BNP Paribas[36] - a největší Rio Grande LNG, podporovaný Société Générale.

V květnu 2017 energetická společnost NextDecade potvrdila, že si vybrala francouzskou banku Société Générale a Macquarie Capital jako finanční poradce pro projekt terminálu Rio Grande LNG a s ním spojeného duálního plynovodu Rio Bravo. Société Générale bude poskytovat poradenské služby a pomáhat NextDecade s hledáním finanční podpory. Není to poprvé, kdy se tato francouzská banka angažuje v podobném projektu. NextDecade sama uvádí, že si Société Générale vybrala kvůli jejímu předchozímu působení v odvětví LNG: *„Société Générale působila jako hlavní koordinátor investorů při financování a rozvoji všech LNG-projektů, které byly na území Severní Ameriky zadávány."*[37]

Bez ohledu na klimatické dopady těžby zkapalněného zemního plynu se Société Générale chlubí svou pozicí globálního vůdce tohoto sektoru a prohlašuje, že LNG je *„zdrojem energie, který umožní přechod na nízkoemisní ekonomiku a sehraje zásadní roli v uspokojování energetických potřeb celého světa"*,[38] přičemž toto odvětví řadí do stejné kategorie jako své financování obnovitelných zdrojů energie. Klimatický dopad Rio Grande LNG a plynovodu Rio Bravo bude ovšem značný: Přímo vytvoří za každý rok provozu emise skleníkových plynů odpovídající více než 10 milionům tun CO_2. Toto číslo nezahrnuje znečištění v předchozích a následujících krocích, tedy ani při těžbě a přepravě břidlicového plynu, ani poté, co bude plyn vyvezený přes Rio Grande LNG spalován k výrobě energie. Celkem budou emise tohoto projektu větší než 21 uhelných elektráren, a pokud bychom měli vzít v úvahu i úniky metanu v průběhu celého životního cyklu plynu, pak dokonce větší než 44 uhelných elektráren.[39]

Gigantický projekt Rio Grande LNG zabere na délku přes tři kilometry a na plochu asi 400 hektarů; bude tu šest zkapalňovacích kolon a čtyři rezervoáry, které společně zkapalní a připraví k vývozu více než 100 milionů kubických metrů plynu denně. Duální plynovod Rio Bravo bude přes 225 kilometrů dlouhý a přetne pozemky 150 rodin až od plynovodního uzlu Agua Dulce, který je napojen na osm dalších plynovodů a všechny společně na břidlicovou pánev Eagle Ford.[40]

Jak uvidíme, skrývají se za projekty Rio Grande LNG a plynovodu Rio Bravo závažná rizika pro lidská práva, zdraví a bezpečí obyvatel i životní prostředí. S ohledem na „povinnou bdělost" by Société Générale měla raději upustit od jakéhokoli zapojení do těchto projektů, pokud nechce vzbuzovat podezření, že k těmto rizikům přispěla svou vlastní aktivitou (viz rámeček na str. 24).

ZDRAVOTNÍ A BEZPEČNOSTNÍ RIZIKA

Vzhledem k tomu, že kondenzace a transport plynu působí rozsáhlé znečištění životního prostředí, stane se projekt Rio Grande LNG zdaleka největším zdrojem znečištění v okrese Cameron County. Samotná korporace odhaduje, že ročně vypustí do vzduchu kromě jiných nebezpečných škodlivin více než 3.000 tun oxidu uhelnatého, více než 3.000 tun rakovinotvorných těkavých organických látek a více než 800 tun jemných prachových částic, které působí astma a zhoršují srdeční a plicní onemocnění.[41]

Tyto dopady na zdraví jsou zvlášť znepokojivé s ohledem na to, že terminály mají stát v oblasti, která se již dnes potýká s velkými rozdíly v dostupnosti zdravotní péče. Brownsville, administrativní středisko venkovské oblasti obývané z 93 % Hispánci a Latinoameričany, se často objevuje na vrcholu žebříčku nejchudších měst v celé zemi.[42] Latinskoamerické komunity ve Spojených státech jsou zvlášť ohrožené rakovinotvornými riziky spojenými s ropnou a plynárenskou infrastrukturou.[43]

Sousední komunity jsou rovněž znepokojeny kvůli možnému riziku výbuchu. Metan je vysoce hořlavý plyn bez barvy a zápachu. Netěsnící potrubí nebo cisterna by se potenciálně mohla proměnit v obrovskou, smrtící ohnivou kouli. Rio Grande LNG bude v procesu ochlazování plynu navíc využívat paliva jako propan, etylen a butan – všechna ještě těkavější než metan. Přestože by se Rio Grande LNG zařadilo mezi celosvětově největší terminály na LNG, nebude v případě realizace všech tří plánovaných terminálů v oblasti (Rio Grande LNG, Texas LNG a Annova LNG) dodržena doporučená bezpečnostní vzdálenost mezi dvěma plynárenskými zařízeními.[44] Nebezpečí je o to větší, že o pouhých osm kilometrů dál v současnosti probíhá výstavba odpalovacího areálu pro raketoplány SpaceX. V červnu 2015 a v září 2016 skončily nezdařené starty raket SpaceX na Floridě výbuchem. Jak uznala samotná Federální energetická regulační komise, nelze vyloučit riziko selhání při startu nebo zřícení rakety na terminál Rio Grande LNG.[45]

Kromě toho bude těžké detekovat případné úniky, protože plyn, který bude plynovodem Rio Bravo transportován, bude bez pachu, což představuje ještě větší ohrožení pro okolní komunity. Texaská železniční komise, příslušný regulační orgán pro ropné a plynárenské instalace, připustila, že nemá dostatek inspektorů, aby zajistila bezpečnost všech plynovodů na území státu.[46]

BIODIVERZITA V OHROŽENÍ

Rio Grande LNG a další dva plánované terminály představují přímé ohrožení pro poslední rozsáhlý ekologicky citlivý habitat v Texasu. Tato oblast je pro svou biodiverzitu považována za jednu z nejbohatších a nejpestřejších v celých Spojených státech. Navrhované umístění terminálů se totiž nachází přímo na okraji přírodní rezervace Laguna Atascosa, na území, které měl dříve v nájmu Federální úřad pro ochranu přírody, aby ochránil křehké pobřežní ekosystémy a habitaty ohrožených druhů. Toto území podél brownsvilleského lodního kanálu je v majetku přístavu Brownsville, který je nyní pronajímá třem zmíněným korporacím produkujícím LNG.

Přírodní rezervace, která se rozkládá na 40.000 hektarů, je nepostradatelná pro přežití osmi ohrožených živočišných druhů včetně ocelotů a ostřížů aplomado.[47] K sprnu 2015 žilo v celém Texasu jen 53 ocelotů, většina z nich v jižním cípu státu, tedy přesně tam, kde by měla vzniknout exportní zařízení LNG.[48] Rezervace hraje též klíčovou roli v ochraně ptactva na pobřeží, což znamená ekonomickou výhodu pro celý region, neboť více než polovina druhů ptactva žijících v USA tady buď žije nebo se tu zastavuje během své každoroční migrace. Laguna Atascosa je tedy největší ptačí rezervací v celé zemi a oblíbenou destinací ornitologů.

Kromě výjimečné biodiverzity se chráněná oblast Laguna Atascosa může pochlubit zachovalou původní vegetací a neporušeným pobřežím, což je v jinak těžce industrializovaném Mexickém zálivu opravdová rarita, neboť pobřeží Texasu už dávno padlo za oběť rafineriím a petrochemickým komplexům. Zároveň je tato oblast dle vyjádření Federálního úřadu pro ochranu přírody místem *„jednoho z největších a nejúspěšnějších programů obnovy pobřežních mokřadů ve Spojených státech“*: část Bahia Grande, plocha o rozloze 8.800 hektarů, je pokrytá téměř výhradně mokřady, což vysvětluje její význam coby bezpečného útočiště pro řadu živočišných druhů a původní vegetaci. Vytváří rovněž přirozenou ochranu před tropickými bouřemi. Zachování tohoto ekosystému je zcela nezbytné zejména v kontextu klimatických změn, kvůli kterým budou takové meteorologické jevy stále častější a intenzivnější,[49] přičemž hurikán Harvey byl prozatím posledním příkladem.

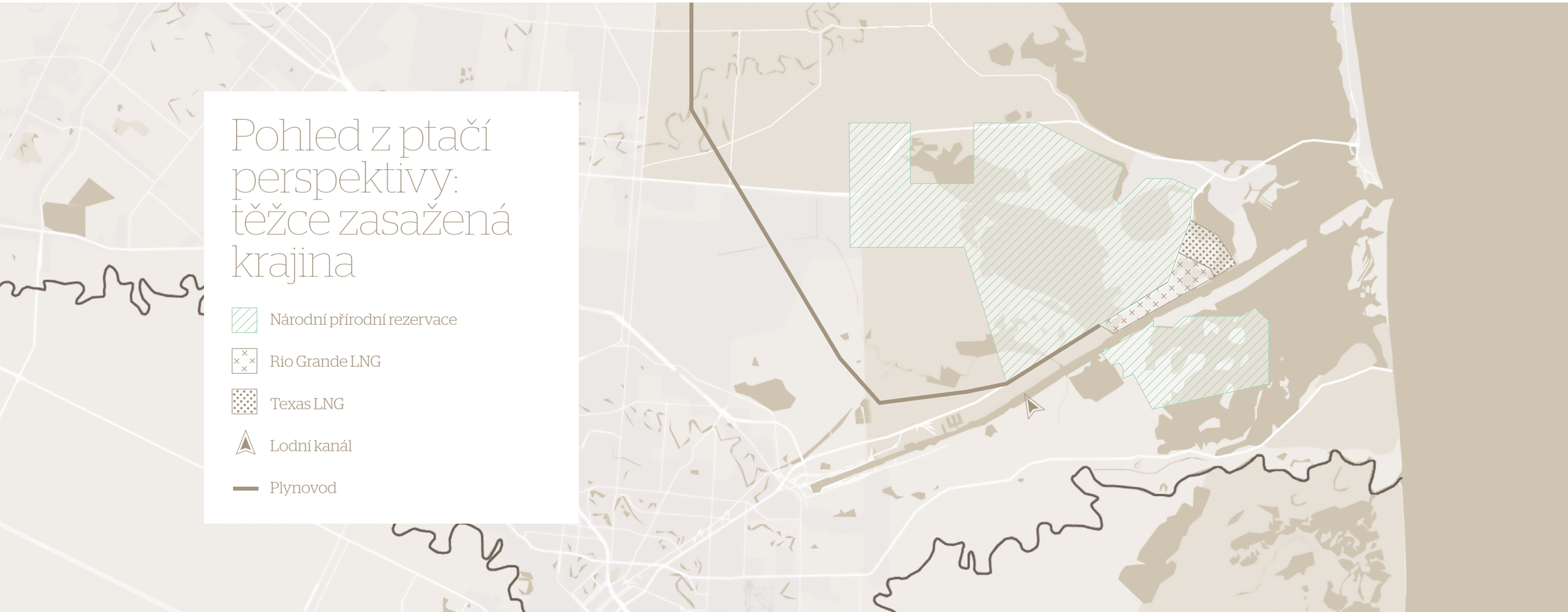

RESPEKTOVÁNÍ PRÁV DOMORODCŮ

Původní obyvatelé oblasti, kmen Esto'k Gna, který je jednou z nejstarších kultur v Texasu, se výstavbě terminálů a plynovodu brání spolu s ostatními komunitami a občany sdruženými pod zastřešující koalicí *„Zachraňte údolí Rio Grande před LNG"*. Podle Konvence 169 Mezinárodní organizace práce a Deklarací práv domorodých obyvatel OSN mají původní komunity právo udělit svobodný, apriorní a informovaný souhlas. Společnosti, jejichž projekty se území těchto komunit dotknou, by toto právo měly respektovat, a banky, jež tyto projekty financují, by jeho dodržování měly vyžadovat.

Podle místního šetření, které v červenci 2017 provedli Přátelé Země (Francie), však do uvedeného data zástupci kmene Esto'k Gna ani žádné jiné komunity obývající danou oblast nebyli osloveni.

Z šetření vyplynulo, že většina místních obyvatel má o projektu jen mlhavé povědomí, přestože se výstavba a provoz nových terminálu LNG přímo promítne do místního ekonomického života, zejména do rybolovu a turismu. Ekoturistika, která sama o sobě v údolí Rio Grande vytváří na 6.600 pracovních míst, bude pravděpodobně zcela zničena. Rio Grande LNG ovšem na druhou stranu vytvoří jenom 200 stálých pracovních míst.

JAK SE ZÁKON O POVINNÉ BDĚLOSTI DOTÝKÁ BANK?

Právně vzato jsou velké soukromé francouzské banky „sociétés anonymes" - soukromé společnosti s ručením omezeným. Vzhledem k tomu, že mají přes 5.000 zaměstnanců, se na ně vztahuje nový zákon o „povinné bdělosti" a už za několik měsíců budou povinny zveřejnit svůj „plán bdělosti". Jak tuto „povinnou bdělost" prosazovat a chápat v sektoru finančních služeb?

Abychom na tuhle otázku mohli odpovědět, měli bychom vzít v úvahu předchozí vývoj. Jako důsledek kampaní občanské společnosti – včetně kampaní vedených Přáteli Země už od roku 2005 – si banky vytvořily řadu dobrovolných směrnic, kterými sociální a environmentální rizika a porušování lidských práv promítají do své finanční a investiční politiky. Dá se předpokládat, že banky tyto existující dobrovolné směrnice a procesy použijí jako základ pro nově vznikající plány bdělosti.

Z vnitřního pohledu banky již dlouho vyvíjejí svou vlastní „sektorovou politiku", podle které se řídí v rizikových odvětvích, jako je například těžební či zbrojní průmysl nebo produkce palmového oleje. Roku 2003 také společně vytvořily – a od té doby dále rozvíjejí – „Rovníkové principy", 10 zásad zavazujících signatářské banky k zohledňování určitých sociálních a environmentálních kritérií před tím, než se jakýmkoli způsobem zapojí do finančního poradenství, financování nových projektů nebo úvěrování korporací.[50] Rovníkové principy mají podobné rysy jako požadavky nových plánů bdělosti, například požadavek na identifikaci potenciálních rizik a nastavení mechanismu interních informátorů („whistleblowerů"). Pokud žadatel není schopen prokázat, že jeho projekt vyhovuje Rovníkovým principům, Finanční instituce rovníkových principů (EPFI) jsou povinny odmítnout projekt financovat nebo úvěrovat společnosti, které se na něm podílejí. Pokud jde o finanční poradenství spojené s takovým projektem, musí EPFI požadovat, aby jejich klient „explicitně vyjádřil svůj záměr vyhovět Rovníkovým principům". Société Générale přijala Rovníkové principy v roce 2007 a užívá 11 sektorových politik.[51] V současnosti připravuje novou směrnici pro „alternativní tekutá a plynná paliva".[52]

Podobně jako mnoho jiných bank i Société Générale veřejně prohlašuje, že její závazek ochraňovat lidská práva je „řízen" řadou mezinárodních konvencí a standardů.[53] Mezi ně patří Obecné zásady OSN pro obchod a lidská práva, k nimž v červnu 2017 Komise OSN pro lidská práva zveřejnila výklad zaměřený specificky na bankovní sektor.[54] V tomto výkladu se uvádí, že:

- *Banka může k negativnímu dopadu přispět svou vlastní činností[55] (aktivní či pasivní) – buď přímo spolu s ostatními subjekty, anebo skrze nějaký vnější subjekt, například klienta (...) Pokud například banka poskytuje klientovi financování na infrastrukturní projekt, se kterým souvisí zjevné riziko nuceného vysídlení, je možné soudit, že usnadnila cestu – a tím sama přispěla – k jakémukoli vysídlení, ke kterému následně dojde, protože banka věděla nebo měla vědět, že je v projektu riziko vysídlení obsažené, ale neučinila žádné kroky, aby svého klienta přiměla toto riziko odstranit či zmírnit.*

- *Pokud například banka zjistí nebo je upozorněna na probíhající lidskoprávní problém, který je přímo spojen s její činností, produkty nebo službami prostřednictvím klientského vztahu, ale v přiměřené době nepodnikne rozumné kroky ve snaze tento dopad odstranit či zmírnit – například seznámit s tématem vedení klienta, přimět ostatní banky, aby s klientem toto téma komunikovaly, podmínit další financování nápravou situace apod. –, lze takovou situaci eventuálně vykládat tak, že banka usnadnila cestu k pokračování stávajícího stavu, a tím k němu sama přispěla.*

Vzhledem k tomu, že zákon o „povinné bdělosti" sám zčásti vychází z Obecných zásad OSN, mohl by jejich výklad pomáhat soudům v hodnocení a výkladu závazků a odpovědnosti bank podléhajících tomuto zákonu.

ZÁVĚR

Mega-projekt terminálu Rio Grande LNG a duálního plynovodu Rio Bravo představuje závažné riziko narušení práv domorodých obyvatel, bezpečnosti a zdraví sousedních komunit a přírodní biodiverzity. Je to ukázkový příklad projektu, na kterém by se Société Générale měla okamžitě odmítnout podílet, a to na základě Rovníkových principů i Obecných zásad OSN, ke kterým se před mnoha lety přihlásila. Je to tedy zkouška toho, jak vážně bude banka vnímat svůj nový zákonný závazek vyplývající ze zákona o povinné korporátní bdělosti.

Ať už z pohledu NextDecade a její vlastní odpovědnosti coby investora nebo z pohledu Société Générale a plánu bdělosti, který si musí vypracovat, neexistuje možnost, jak by jednoduchý plán mohl adekvátně předcházet všem identifikovaným rizikům spojeným s výstavbou Rio Grande LNG, zejména ve chvíli, kdy by se některé ekologické a sociální dopady mohly ukázat jako nevratné.

Pokud se Société Générale nevzdá své úlohy finančního poradce, bude projekty terminálu LNG a plynovodu pravděpodobně i financovat. V nepravděpodobném případě, kdy by poskytovala finanční poradenství, ale rozhodla se sama projekt nefinancovat, zůstala by Société Générale i tak jednou ze společností zodpovědných za projekt i za jeho případné negativní dopady.

[34] V odvětví těžby LNG se v Severní Americe objevilo dokonce 60 návrhů nových infrastrukturních projektů, nicméně nedávná studie dospěla k závěru, že pouhých šest z nich má naději na realizaci: Rachel Adams-Heard, „Dle studie spatří světlo světa maximálně 6 ze seznamu amerických a kanadských projektů LNG", SNL Beta, S&P Global Market Intelligence, 12. leden 2017.

[35] Robert W. Howarth, „Most, který nikam nevede: Metanové emise a skleníková stopa související se zemním plynem", Energy Science & Engineering, 22. duben 2014; Rainforest Action Network, „Most, který nikam nevede: Klima, lidská práva a finanční rizika vývozu zkapalněného zemního plynu", zpráva, březen 2017.

[36] Přátelé Země (Francie), Rainforest Action Network a Zachraňte údolí Rio Grande před LNG, „BNP Paribas exporte le chaos climatique", zpráva, březen 2017.

[37] „NextDecade najala Société Générale a Macquarie Capital jako finanční poradce pro Rio Grande LNG", 2. květen 2017.

[38] *https://www.societegenerale.com/fr/transition-energetique-engagements-climat/financement-transition-energetique* et *https://www.societegenerale.com/fr/content/societe-generale-sengage-en-faveur-du-climat-1*

[39] „Rio Grande LNG & spojené emise skleníkových plynů", Rainforest Action Network.

[40] „Rio Grande LNG představuje obrovskou hrozbu pro údolí Rio Grande", 22. květen 2016.

[41] Ibid.

[42] „QuickFacts: Brownsville City, Texas," Statistický úřad Spojených států amerických, údaje ke dni 23. září 2016.

[43] Lesley Fleischman, Declan Kingland, Christopher Maxwell, Elena Rios, „Latinoamerické komunity v ohrožení: Dopad znečištění ovzduší z ropného a plynárenského průmyslu", Clean Air Task Force, Liga latinskoamerických občanů, Národní hispánská lékařská asociace, září 2016, str. 2.

[44] Podle experta Jerryho Havena je doporučená bezpečnostní vzdálenost 3 míle (4,8 kilometrů). *http://www.oregonlive.com/business/index.ssf/2014/04/gas_explosion_at_lng_facility.html*

[45] Jonathan Crawford, „Spojené státy mají obavy o starty SpaceX nad plynárenskými provozy", Bloomberg, 28. říjen 2016.

[46] Texaská železniční komise, Požadavek na vyhrazení finančních prostředků v rozpočtu na roky 2016 a 2017.

[47] „Přátelé přírodní rezervace Laguna Atascosa", Přátelé přírodní rezervace Laguna Atascosa, údaje ke dni 10. února 2017.

[48] „Plán na záchranu ocelota", první revize, Federální úřad pro ochranu přírody, červenec 2016

[49] Oddělení Bahia Grande, Federální úřad pro ochranu přírody, 29. březen 2015.

[50] *http://www.equator-principles.com/resources/equator_principles_french_2013.pdf*

[51] *https://www.societegenerale.com/fr/mesurer-notre-performance/rse/finance-responsable*

[52] *https://www.societegenerale.com/sites/default/files/documents/Document%20RSE/Finance%20responsable/Politique%20Sectorielle%20P%C3%A9trole%20et%20Gaz.pdf*

[53] *https://www.societegenerale.com/rapport-rse/11-droits-humains.html*

[54] Viz Obecné zásady OSN pro obchod a lidská práva a k nim náležející výklad zaměřený specificky na bankovní sektor.

[55] „Vlastní činnost' banky v tomto kontextu zahrnuje její jednání a rozhodování (včetně nečinnosti) dotýkající se třetích stran, například poskytování finančních produktů a služeb klientům." Výklad k Obecným zásadám OSN pro obchod a lidská práva, str. 4.

SUPERMARKETY

Bananové blues

[PROFIL]

DOTČENÉ SPOLEČNOSTI
Šest největších francouzských řetězců supermarketů: Carrefour, Auchan, Casino, Leclerc, Les Mousquetaires-Intermarchés a Système U

TRŽBY
(2016, údaje za maloobchodní divize, v některých případech po diverzifikaci na bankovnictví a pojišťovnictví)
Carrefour: 76,6 miliard eur
Auchan: 51,718 miliard eur
Leclerc: 43,4 miliard eur (ve Francii)
Casino: 36 miliard eur
Mousquetaires-Intermarchés: 33,3 miliard eur
Système U: 23,7 miliard eur

ZAMĚSTNANCI (K 31. 12. 2016):
Carrefour: 360.000
Auchan: 330.700
Leclerc: 123.000
Casino: 329.000
Mousquetaires-Intermarchés: 146.000
Système U: přes 65.000

PRÁVNÍ FORMA
Akciové společnosti (sociétés anonymes) a jedna společnost s ručením omezeným (société par actions simplifiée) (Les Mousquetaires-Intermarchés)

PŘÍPAD

Čísla hovoří za vše: 50 % tržeb z prodeje potravin v celé Evropě připadne na pouhých deset maloobchodních prodejců, z nichž čtyři sídlí ve Francii (Carrefour, Leclerc, Auchan a Intermarché). Evropskou jedničkou zůstává německá skupina Schwarz a její vlajková loď Lidl.

Ve Francii Carrefour, E. Leclerc, Intermarché, Casino, Auchan a Système U – 6 maloobchodních řetězců – ovládá 90 % trhu. Koncentrace tržní síly zesílila v březnu 2015, kdy spolu nákupní oddělení těchto značek uzavřela nové dohody. Dnes si 90 % nakupovaných potravin pro maloobchod rozdělí jen čtyři nákupní orgány. Zejména je to patrné na produkci pocházející z „globálního Jihu" – asi 90 % pomerančového džusu, 86 % banánů a 75 % ananasů se ve Francii prodá prostřednictvím sítě supermarketů.

Velcí hráči na trhu potravin tedy ovládají celé zásobovací řetězce: Jsou v takové pozici, že mohou dodavatelům klást podmínky (cena, množství, kvalita apod.).[56] Kvůli posílení síly globálních nákupčích a vzrůstu očekávané marže maloobchodních řetězců panuje stále silnější tlak na snížení cen, což na opačném konci výrobního řetězce dopadá na dělníky pracující za ubohou mzdu. Stručně řečeno: Chování supermarketů má katastrofické dopady na kvalitu života i životního prostředí na globálním Jihu. Zdejší produkci nakupují za velmi nízké ceny, a to na úkor práv zaměstnanců a poškozování přírody, a pak ji prodávají ve svých řetězcích.

CENA BANÁNU

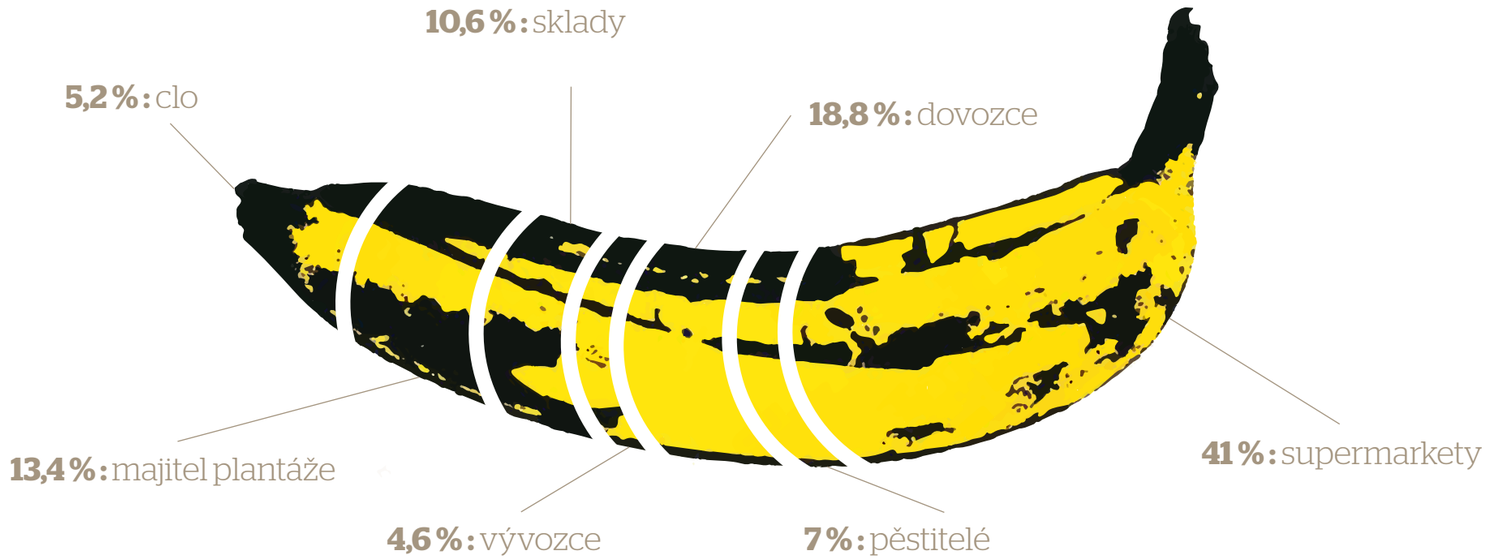

PORUŠOVÁNÍ PRÁV A POŠKOZOVÁNÍ ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ V ZEMÍCH GLOBÁLNÍHO JIHU

Zemědělství zaměstnává přes miliardu lidí, a to většinou v zemích globálního Jihu. Odhaduje se, že 450 milionů z nich pracuje na plantážích[57] a 60 % z nich žije pod hranicí chudoby.[58]

Nepřiměřené mzdy, nedůstojné pracovní podmínky, zdravotní rizika, bezpečnostní potíže, diskriminace žen mezi zaměstnanci, neúnosná pracovní doba a nároky, neplacené přesčasy, porušování odborových práv… Ti, kdo sázejí, sklízejí a zpracovávají potraviny, které my konzumujeme, draze doplácejí na nepatřičné praktiky nákupčích našich supermarketů.

Banán, zejména ekvádorský banán, je nejvíce vyváženým ovocem na světě a dobře poslouží pro ilustraci toho, jak dodavatelé velkých potravinářských řetězců porušují lidská práva.

DODAVATELSKÝ ŘETĚZEC EKVÁDORSKÉHO BANÁNU

V roce 2016 se do Francie dovezly banány v hodnotě 455,6 milionů amerických dolarů.[59] I s vlastní produkcí na ostrovech Guadeloupe a Martinik je tato země desátým největším dovozcem banánů na světě. Ekvádor je světovou jedničkou v produkci banánů a vyváží jich na 6 milionů tun ročně, což je více než třetina celosvětového objemu. Ročně se v Ekvádoru sklidí sedm až osm milionů tun banánů na plantážích, které zabírají 10 % zdejší zemědělské půdy. Hlavním exportním trhem je Evropa.

Přes úspěch u evropských maloobchodních prodejců potravin je produkce ekvádorských banánů také zdrojem porušování lidských práv a poškozování životního prostředí. Po návštěvě země v roce 2010 mluvil zvláštní zpravodaj OSN pro novodobé podoby otroctví o mnoha případech moderního otroctví v průmyslech náročných na pracovní sílu, jako je například produkce banánů.[60]

Dodavatelské řetězce supermarketů se dají jen těžko sledovat. Není snadné spojit konkrétní banánovníkovou plantáž s oddělením zeleniny v konkrétním supermarketu. Řetězce maloobchodních prodejen zpravidla nemají zájem zveřejňovat své obchodní vazby, a tak nám nezbývá než pátrat na vlastní pěst.

V roce 2016 ekvádorská odborová organizace Astac (Asociace odborových svazů dělníků na banánovníkových plantážích) spolu s ActionAid France – Peuples Solidaires podnikla terénní průzkum založený na rozhovorech se 165 dělníky na 20 plantážích. Závěry tohoto průzkumu, zveřejněné ve zprávě ActionAid France – Peuples Solidaires a Oxfam Germany v červenci 2016, jsou zdrcující.[61]

MZDA NEPOKRÝVAJÍCÍ ŽIVOTNÍ NÁKLADY

V průběhu uplynulého desetiletí ekvádorská vláda stabilně navyšovala zákonnou minimální mzdu, která dnes činí 336 dolarů (324 eur) měsíčně – nebo 427 dolarů (379 eur) včetně 13. a 14. platu, které jsou povinné. Takový příjem ovšem nestačí na důstojné živobytí: V lednu 2016 činily průměrné náklady na zaopatření rodiny (definované jako hranice chudoby) 675 dolarů měsíčně. Kromě toho většina dělníků žije ze dne na den a nemají možnost spořit si část příjmů na nepředvídatelné události jako nemoc či přírodní pohromy jako zemětřesení, ke kterým došlo v dubnu a červenci 2016. Většina zaměstnanců navíc nemá žádný přehled o tom, jak se jejich mzda vypočítává.

Důsledkem je, že většina dělníků je placená „za banán", tedy že jejich odměna se odvíjí od množství banánů, které sklidí a zabalí. Pokud chtějí dosáhnout na vládou stanovenou minimální mzdu, musí často pracovat přes čas, aby splnili kvóty, jež od nich jejich zaměstnavatelé očekávají. Nedostanou však žádnou výplatní pásku s podrobným rozpisem, takže nemají možnost si ověřit, že jim byly správně připočítány odměny za přesčasy nebo další bonusy, případně zjistit, co jim zaměstnavatel z platu strhnul. Většina dělníků ani nemá pracovní smlouvu.

MONOKULTURA A PESTICIDY

Banány se obvykle pěstují v monokulturách na plantážích intenzivně ošetřovaných pesticidy. Dělníci a lidé žijící v okolí těchto plantáží bývají často vystaveni účinkům těchto pesticidů, z nichž některé jsou extrémně toxické – například paraquat, jehož užívání je v Evropské unii zakázáno, a mancozeb a glyfosát, které jsou oba rakovinotvorné. Letecké práškování je běžnou praxí a na plantáži, která dodává banány pro evropské značky, 60 % dotazovaných dělníků uvedlo, že byli v terénu během nebo bezprostředně po přeletu práškovacího letadla, což je v přímém rozporu s doporučením ekvádorské vlády o tom, s jakým časovým odstupem po práškování se dělníci mohou na plantáž bezpečně vrátit.

Oslovení dělníci trpěli nemocemi dýchacích cest, žaludeční nevolností, alergickými kožními reakcemi a závratí; mezi lidmi obývajícími bezprostřední okolí plantáží se často objevuje neobvykle vysoký výskyt invalidity, potratů a rakoviny. Tyto zprávy jsou v souladu se závěry vědeckých studií z dané oblasti.[62] Na mnoha plantážích nejsou dodržována nezbytná opatření k zajištění zdraví a bezpečnosti zaměstnanců. V roce 2015 rakouští odborníci na bezpečnost a ochranu zdraví při práci studovali zdravotní rizika u dělníků na ekvádorských banánovníkových plantážích.[63] Jejich závěry jsou alarmující: Dělníci na konvenčních plantážích trpí poruchami trávení šest až osmkrát častěji než ti, kteří pracují na organických plantážích. Mezi další časté příznaky patří závratě, žaludeční nevolnost, průjmy, podráždění kůže a očí, únava, nespavost a nepravidelný srdeční rytmus.

DISKRIMINACE ŽEN

Ženy mohou pracovat jen v balírnách, kde početně převažují nad muži. Dostávají nižší mzdu než dělníci na plantážích: Muži mají v tomto odvětví mzdy v průměru o třetinu vyšší než jejich ženské protějšky.

Na všech plantážích, na kterých probíhal průzkum pro výše zmíněnou studii, zaměstnankyně vypovídaly, že před nástupem do pracovního poměru musely podstoupit těhotenský test. Ženy, které otěhotní, dostávají běžně výpověď.

PŘEHLÍŽENÍ ODBOROVÝCH PRÁV

Podle článku 23 Obecné deklarace lidských práv má každý právo na ochranu svých zájmů zakládat s jinými odborové organizace a přistupovat k nim. Banánový a ananasový průmysl v Ekvádoru toto základní právo systematicky porušuje. Ukázalo se, že ze dvaceti ekvádorských společností, které autoři výzkumu prověřovali, ani jedna neměla nezávislého zástupce zaměstnanců. Dělníci hlásí, že mezi majiteli plantáží koluje „černá listina" se jmény odborářů, aby je nikdo nezaměstnal. V Matías, což je jedna z plantáží dodávající zboží do řetězce Lidl, 93 % dotazovaných zaměstnanců odpovědělo, že nechtějí vytvářet odborovou organizaci kvůli obavám z represe ze strany zaměstnavatele.

ZÁVĚR

Ve Francii zemědělské a potravinářské společnosti včetně supermarketů odpovídají za bezpečnost potravin, které vyrábějí, zpracovávají, převážejí, uskladňují nebo prodávají. Proto podnikají adekvátní opatření, aby identifikovaly a eliminovaly případná zdravotní rizika.[64] Ale před zavedením zákona o povinné bdělosti nebyly nijak vázány k tomu, aby řešily sociální aspekty nebo základní práva obyvatel žijících v blízkosti plantáží nebo bránily porušování práv zaměstnanců.

V souladu se zákonem o povinné korporátní bdělosti teď francouzským supermarketům vyvstala zákonná povinnost monitorovat své dodavatele, aby zajistily, že u nich nedochází k porušování základních práv zaměstnanců nebo k poškozování životního prostředí. Nově by měly být schopny zajistit, že nekupují ani neprodávají produkty vyrobené za podmínek, které jsou v rozporu se základními právy.

To konkrétně znamená, že aby supermarkety mohly i ve výrobním procesu potravin, které prodávají, zaručit důstojné pracovní podmínky a zajistit, že nedochází k porušování práv, musí:

- Zajistit dodržování minimálních pracovních standardů Mezinárodní organizace práce, jako například svoboda sdružování, právo na kolektivní vyjednávání, vyloučení diskriminace, nucené práce a zrušení dětské práce.

- Platit aspoň minimální mzdu, zajistit, že pracovní doba je v souladu se standardy Mezinárodní organizace práce, a zaručit jistotu pracovního místa.

- Zajistit ochranu zdraví a bezpečnost zaměstnanců. Sem spadá i konec užívání pesticidů, které jsou podle Pesticide Action Network (PAN) považovány za vysoce nebezpečné.

- Platit adekvátní ceny, které pokryjí náklady udržitelné výroby včetně vyplácení mezd, které odpovídají životním nákladům zaměstnanců. Rovněž by měly skončit s neférovými obchodními praktikami jako odmítání zboží bez platného důvodu.

- Poskytnout transparentní seznam dodavatelů. Plantáže zásobující evropské supermarkety by měly být označené a na místní i mezinárodní úrovni by měl být zaveden efektivní mechanismus řešení stížností.

- Vytvořit transparentní monitoringové systémy. Inspekce by měly probíhat bez předchozího ohlášení. Zaměstnanci by se měli podílet na monitoringu i na vývoji a implementaci opatření ke zlepšení pracovních podmínek.

- Vypracovat plán bdělosti ve spolupráci s odborovými organizacemi a umožnit jim účast na dozoru nad jeho implementací.

Pro všechny společnosti v celém odvětví (včetně těch, které jsou příliš malé nebo nesídlí ve Francii, takže nepodléhají zákonu o povinné bdělosti) musí platit stejné povinnosti. Jen tak je možné v globálních sektorech vyřešit problémy, které se vyskytují po celém světě.

PROBLÉM FRANCHISINGU

Řada maloobchodních prodejců má rozvinutý franchisingový systém, zejména Casino se svými obchody Petit Casino a Spar. Podle francouzského práva je franchising formou obchodní smlouvy, kterou jeden prodejce předává druhému prodejci právo užívat plně nebo zčásti jeho nehmotná aktiva (obchodní jméno, ochranné známky, licence), obvykle za procento z tržby nebo zisku. Součástí dohody je závazek nakupovat od poskytovatele licence nebo od jím určeného dodavatele zboží a materiál, které odběratel licence získává za předem ujednanou sazbu, jež podléhá pravidelné revizi. Samotný držitel licence však přebírá plnou odpovědnost za obchodování a s ním spojená rizika.[65]

Nový zákon o povinné bdělosti neřeší otázku zaměstnanců franchizantů, konkrétně to, zda se započítavají do limitu 5.000 nebo 10.000 zaměstnanců. Pokud se ukáže, že ne, hrozí nebezpečí, že se některých velkých korporací působících ve Francii – jako McDonalds, kterému 80 % jeho francouzských poboček spravuje na 310 franchizantů – nový zákon vůbec nedotkne.

[56] Viz zpráva Le Basic: „Qui a le pouvoir? Méta-étude sur la concentration du pouvoir dans les filières agricoles et ses principaux impacts sociaux et environnementaux."

[57] http://www.ifad.org/operations/food/farmers.html

[58] P.Hurst, 2007, „Dělníci v zemědělství a jejich příspěvek udržitelnému rozvoji." (*Agricultural workers and their contribution to sustainable development*)

[59] http://www.worldstopexports.com/bananas-imports-by-country/

[60] https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G10/149/22/PDF/G1014922.pdf

[61] http://www.peuples-solidaires.org/sites/files/actionaid/des_fruits_au_gout_amer_version_def.pdf Zpráva ActionAid France-Peuples Solidaires a Oxfam, „Des fruits au goût amer". 2016. Údaje v této případové studii vycházejí z uvedené zprávy, která obsahuje odkazy a detailní zdroje.

[62] http://www.cancer-environnement.fr/239-Pesticides.ce.aspx

[63] H.-P. Hutter, M. Kundi, H. Ludwig, H. Moshammer, P. Wallner (2016):Epidemiologische Untersuchung von Kleinbauern und Landarbeitern im konventionellen und ökologischen Landbau (Bananen) in Ecuador, Vídeň 2016, bude publikováno.

[64] Více informací viz „La vigilance sociétale en droit français", Passerelle n°16 12/2016.

[65] http://www.dictionnaire-juridique.com/definition/franchise.php

ÚMLUVA OSN
NA OBZORU?

CESTA K ÚMLUVĚ OSN O NADNÁRODNÍCH KORPORACÍCH A LIDSKÝCH PRÁVECH

Jakkoli je francouzský zákon o korporátní povinné bdělosti z globálního hlediska průlomovým krokem, došlo v této oblasti i k dalším pokrokům. Přestože jeho kritici tvrdí opak, Francie není jedinou zemí, která přijala legislativní opatření. I v dalších evropských zemích se projednávají návrhy závazných norem na ochranu lidských práv v korporátních dodavatelských řetězcích, jako například Zákon proti modernímu otroctví ve Velké Británii, zákony zakazující dětskou práci v Nizozemí a Iniciativa zodpovědného podnikání vytvořená švýcarskými nevládními organizacemi, o které se již brzy bude rozhodovat v referendu.[66] Francouzský zákon jde možná nejdál z momentálně platné legislativy, ale diskuse kolem tohoto zákona a zejména jeho přijetí vyvolaly ohlasy i v ostatních zemích.

Podobně se už od roku 2015 jedná i v OSN s cílem vytvořit závaznou úmluvu o nadnárodních korporacích s ohledem na lidská práva.

OBECNÉ ZÁSADY OSN[76]

Obecné zásady OSN pro obchod a lidská práva byly přijaty v roce 2011 a tehdy byly považovány za způsob, jak překlenout propast mezi existující národní legislativou a korporacemi fungujícími na mezinárodní bázi. Zejména Evropská komise byla tomuto kroku velmi nakloněna a dokonce přizpůsobila Obecným zásadám svou vlastní politiku společenské odpovědnosti firem. Kromě toho podporovala své členské státy v tom, aby přijaly Národní akční plány a aplikovaly tak Obecné zásady OSN na národní úrovni.

Přestože EU a její členské státy tvrdí, že Obecné zásady OSN jsou dostačující a nová úmluva OSN by mohla ohrozit jejich implementaci, jen dvanáct z osmadvaceti členských států od roku 2011 přijalo Národní akční plán.[77] Tyto plány nejsou nijak zvlášť ambiciózní a neobsahují žádné konkrétní kroky k tomu, jak korporace dohnat k odpovědnosti za jejich činnost nebo odstranit překážky, které obětem komplikují cestu k získání právní pomoci či zažalování společností, jež porušily jejich práva. Jen v belgickém akčním plánu se vyjadřuje ochota *„vyjednávat na úrovni EU o aktivním zapojení EU do Otevřené mezivládní pracovní skupiny zaměřené na nadnárodní korporace a další společnosti s ohledem na lidská práva.“*[78]

HISTORICKÉ NAPĚTÍ MEZI DOBROVOLNÝMI A ZÁVAZNÝMI NORMAMI

Jak již bylo uvedeno výše, nevládní organizace z celého světa už mnoho let vyzývají k přijetí závazných standardů za účelem regulovat chování korporací a zamezit porušování lidských práv a poškozování životního prostředí. Vlády v reakci na tento tlak přijímaly dobrovolné standardy jako Obecné zásady OSN pro obchod a lidská práva. Ačkoli se z nich stalo mezinárodní měřítko, ukázalo se, že tyto principy, přijaté v roce 2011, nejsou adekvátní s ohledem na přístup obětí ke spravedlnosti a odškodnění, protože v praxi nejsou vynutitelné.

Ovšem jen o pár let dříve se málem podařilo prosadit jinou iniciativu k zavedení mezinárodních, právně závazných regulací, a to přímo na půdě OSN: Podvýbor na podporu a ochranu lidských práv, orgán složený ze 26 mezinárodních odborníků, schválil v roce 2003 „Normy o odpovědnosti nadnárodních korporací a dalších obchodních společností v otázce lidských práv“. Tyto normy byly součástí právního rámce, jehož cílem bylo zákonem regulovat činnost nadnárodních korporací, ale Komise pro lidská práva, předchůdce Rady pro lidská práva, je nikdy neschválila kvůli odporu západních zemí.[67] Pod tlakem mnoha nadnárodních korporací, jejichž centrály sídlí v těchto zemích, se tehdy rozhodlo navrátit se k dobrovolné iniciativě Global Compact (2004) a k Obecným zásadám pro obchod a lidská práva (2011).

NOVÁ VYJEDNÁVÁNÍ PŘINÁŠEJÍ NADĚJI PRO OBĚTI

Uplynulo ještě celé desetiletí (a zahynuly tisíce obětí), než Rada pro lidská práva OSN na popud Ekvádoru a Jihoafrické republiky v červnu 2014 přijala rezoluci 26/9, kterou byla založena Otevřená mezivládní pracovní skupina s úkolem vypracovat mezinárodní, právně závaznou metodiku pro nadnárodní korporace a další společnosti s ohledem na lidská práva. Rezoluce byla přijata přes odpor západních zemí, které hlasovaly proti ní s tím, že by tato iniciativa podkopala snahu implementovat Obecné zásady (viz rámeček na str. 35).

Od té doby se Otevřená mezivládní pracovní skupina sešla na dvou jednáních (červenec 2015 a říjen 2016), aby prodiskutovala rámec a obsah budoucí dohody: její rozsah, dotčená práva, mechanismy vymáhání nároků, soulad s obchodními a investičními zákony atd. Třetí sezení, které má proběhnout v Ženevě od 23. do 27. října 2017, bude znamenat rozhodný krok, protože začne diskuse o návrhu textu úmluvy. EU byla od samotného počátku velice opatrná, pokud šlo o vyjednávání, a dokonce se pokoušela celý proces zpomalit (viz časová osa na str. 36-37).

Hlavní cíle kampaní mezinárodních nevládních skupin byly v průběhu oněch let neměnné. Treaty Alliance,[68] koalice více než 900 organizací z celého světa, se účastnila každého zasedání Otevřené mezivládní pracovní skupiny. Mezi její členy patří francouzské organizace AITEC, ActionAid France – Peuples Solidaires, Přátelé Země (Francie), CCFD-Terre Solidaire, Collectif Ethique sur l'Etiquette, France Amérique Latine, Ligue des Droits de l'Homme, Sherpa, z nichž většina je členem Francouzského občanského fóra pro korporátní odpovědnost (Forum citoyen pour la RSE).[69] Vzhledem k tomu, že řada členů má status konzultantů ECOSOC, mohou písemně i ústně přispívat a přednášet konkrétní návrhy na závaznou úmluvu OSN.[70] Dalším klíčovým hnutím je *„Globální kampaň za obnovení suverenity občanů, ukončení nadvlády korporací a zrušení jejich beztrestnosti“*,[71] která vznikla v Riu v roce 2012 a spojuje na 200 společenských hnutí, sítí, dotčených komunit a organizací (převážně členů Treaty Alliance). Ta je velmi aktivní ve věci mobilizace občanů; rovněž pořádá i mimo vyjednávací zasedání řadu akcí, na kterých dává prostor obětem prohřešků nadnárodních korporací a poukazuje na možné zákonné postupy proti nim. Právě díky aktivitě těchto sítí, které uspořádaly petici a nasbíraly pod ni více než 90.000 podpisů, se Evropská unie v říjnu 2016 konečně uvolila začít se účastnit zasedání Otevřené mezivládní pracovní skupiny.[72]

Hnutí v následujících letech postupně sílilo, až v září 2017 zákonodárci z celé řady zemí společně vyzvali k vypracování úmluvy OSN.[73]

JAKOU ROLI BUDE HRÁT FRANCIE?

Není pochyb, že v jednání o úmluvě OSN sehraje Francie klíčovou úlohu. Její zákon o povinné korporátní bdělosti ji staví do role průkopníka a sám už se začíná dotýkat mezinárodního práva prostřednictvím reformy dohody ICESCR – nejdůležitější úmluvy OSN o lidských právech s ohledem na ekonomická témata.[74]

Nový zákon tedy dává Francii možnost zaujmout vůdčí roli v jednání na půdě OSN. Obsah plánované úmluvy vychází zčásti z cílů a opatření stanovených ve francouzském zákoně o povinné korporátní bdělosti. Kromě toho se Francie zavázala tento nový zákon propagovat v Evropě i v zámoří, mimo jiné i v rámci svého Národního akčního plánu implementace Obecných zásad OSN pro obchod a lidská práva, zveřejněného v dubnu 2017.[75] S ohledem na tento průkopnický zákon je logické očekávat, že Francie svůj závazek konkretizuje tím, že se bude aktivně a konstruktivně podílet na vypracování tohoto mezinárodního, právně závazného nástroje. Navíc by voláním po přijetí podobné legislativy zaměřené na nadnárodní společnosti i jinde ve světě mohla francouzská vláda vyvrátit argument lobbistů omílaný řadou francouzských politiků, že po zavedení zákona o povinné bdělosti by se francouzské korporace mohly na globálních trzích dostat do nevýhody.

POSTOJ EU K VYJEDNÁVÁNÍ V OSN

2013

ZÁŘÍ
Ekvádor vydává prohlášení, ve kterém jménem 85 členských států OSN volá po závazném právním rámci pro nadnárodní korporace s ohledem na lidská práva.

Stálá mise EU v Ženevě se schází se svými členy a rozhoduje se kolektivně hlasovat proti rezoluci.

2014

26. ČERVEN
Rezoluce 26/09 je přijata a dává Otevřené mezivládní pracovní skupině mandát vypracovat mezinárodní právně závazný nástroj zaměřený na nadnárodní korporace a lidská práva.

PODZIM
EU vydává ultimátum: Zapojí se do práce Otevřené mezivládní pracovní skupiny jen v případě, že budou přijaty její čtyři (poněkud kontroverzní) požadavky.

2015

BŘEZEN
Rezoluce Evropského parlamentu vyzývá EU a její členské státy k zapojení do vyjednávání na půdě OSN.

ČERVENEC
První kolo rozhovorů. EU se snaží je zablokovat a během druhého dne opouští jednací sál. Do konce jednání zůstane přítomen jen pozorovatel z Francie.

2016

ZÁŘÍ
Evropské nevládní společnosti sesbírají přes 90.000 podpisů pod petici vyzývající EU a členské státy k pokračování v jednání.

ŘÍJEN
Druhé kolo rozhovorů. EU a členské státy se účastní, ale neprojevují snahu se zapojit.

2017

ŘÍJEN
Třetí kolo rozhovorů. Vlády budou jednat o navrhovaném textu úmluvy.

KLÍČOVÉ POŽADAVKY OBČANSKÉ SPOLEČNOSTI

Nevládní organizace během každého setkání prezentovaly svou pozici[79] a aktivně se podílely na diskusích, ve kterých přispívaly svou zkušeností a umožňovaly zástupcům postižených komunit podat autentické svědectví přímo před zástupci vlád.
Klíčové požadavky na návrh úmluvy a vyjednávací proces jsou následující:

- Zaujmout komplexní přístup ve smyslu práva na ochranu dle úmluvy

Úmluva musí chránit všechny druhy lidských práv: občanská a politická práva, ekonomická, sociální a kulturní práva i práva environmentální; musí poskytovat účinnou ochranu obhájců lidských práv, zejména těch, kteří brání svou půdu a životní prostředí, neboť právě oni jsou v současnosti častými oběťmi perzekuce, kriminalizace a vražd.

- Soustředit se primárně na nadnárodní společnosti a jejich dodavatelské řetězce

V roce 2015 probíhala diskuse o rozsahu úmluvy, přičemž někteří prosazovali, aby se týkala výhradně nadnárodních korporací, zatímco jiní považovali za nutné, aby platila pro všechny společnosti bez rozdílu. Francouzský zákon o povinné bdělosti tuto debatu posunul: Odpovědnost padá na mateřské a outsourcující společnosti („nadnárodní korporace"), ale zahrnuje činnost všech organizačních entit (dceřinných a ovládaných firem) i dodavatelského řetězce (dodavatelé a subdodavatelé). Tento přístup se zároveň vyhýbá nutnosti definovat „nadnárodní společnost", což je v současnosti pojem bez právního vymezení. Bylo by velmi obtížné zahrnout pod jedinou definici myriády různých komplexních obchodních vztahů, které nadnárodní korporace využívají, a zároveň by se tím vytvářelo riziko, že mnoho situací a společností proklouzne mezerami v této definici a úmluva se na ně nebude vztahovat.

- Zajistit, aby oběti měly přístup ke spravedlnosti a odškodnění

Úmluva musí umožnit obrácení důkazního břemene, které je v současnosti velkou překážkou pro oběti domáhající se svých práv. Obětem by se nadto měla poskytovat právní pomoc, která by pokrývala náklady na právní služby.

- Poskytovat efektivní mechanismy vymahatelnosti

Úmluva musí obětem umožňovat podání stížností proti nadnárodním korporacím nebo státům podle práva jejich domovských zemí nebo zemí, ve kterých působí, ale také prostřednictvím vytvoření mezinárodního tribunálu.

- Nadřadit úmluvu nad obchodní a investiční dohody

Úmluva musí obsahovat mezinárodní precedenční klauzuli, která závazky v oblasti lidských práv nadřadí všem jiným dohodám včetně obchodních a investičních dohod. Kromě toho musí úmluva zavazovat státy, aby podnikly konkrétní kroky k zákazu urovnávání sporů mezi investorem a státem, které by oslabovaly jejich povinnost respektovat závazek chránit lidská práva.[80]

- Chránit proces úmluvy před vlivy lobbistů ze soukromého sektoru

Je nezbytné, aby oběti a dotčené osoby dostaly příležitost podílet se a promlouvat do vyjednávání o podobě úmluvy, aby mohly podat svědectví o nepravostech, ke kterým došlo, a identifikovat překážky, jež jim znemožňovaly dovolat se spravedlnosti a získat odškodnění. Ale vzhledem k tomu, že se úmluva snaží regulovat činnost korporací, neměly by do jednání o její podobě zasahovat tyto korporace. V minulosti se lobbistickým skupinám soukromého sektoru dařilo blokovat efektivní řešení globálních témat jako změny klimatu, produkce potravin, dostupnost vody či odlesňování, a dosáhnout toho, že právně závazné mezinárodní regulace v těchto oblastech nevznikly.

[66] Více informací o existujících evropských iniciativách viz zpráva Francouzského občanského fóra o společenské odpovědnosti firem: *„Tváří v tvář rostoucí beztrestnosti korporací v Evropě"*, říjen 2016.
[67] Viz zpráva CETIM *„Sociétés transnationales et droits humains: état des lieux et enjeux des débats à l'ONU à propos des « Normes sur la responsabilité en matière de droits de l'homme des sociétés transnationales et autres entreprises »"*, (2005).
[68] http://www.treatymovement.com/alliance-pour-un-traite-1/
[69] http://forumcitoyenpourlarse.org/
[70] Všechny příspěvky nevládních organizací a vlád o tom, co by budoucí úmluva měla obsahovat, jsou dostupné zde.
[71] www.stopcorporateimpunity.org/?lang=fr
[72] http://www.amisdelaterre.org/Petition-Dites-STOP-a-l-impunite-des-multinationales.html
[73] Deklarace a seznam signatářů jsou dostupné zde.
[74] Viz video datované 21. února 2017: Profesor Gilles Lhuilier vystoupil v OSN, aby navrhl dodatek k textu o „extrateritoriálních závazcích" v Obecné poznámce č. 24 k Mezinárodnímu paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech: http://www.fmsh.fr/fr/recherche/28192
[75] http://www.diplomatie.gouv.fr/fr/politique-etrangere-de-la-france/droits-de-l-homme/entreprises-et-droits-de-l-homme/article/adoption-du-plan-national-d-action-pour-la-mise-en-oeuvre-des-principes
[76] Tento rámeček je aktualizovanou verzí informací ze zprávy Přátel Země (Evropa): Práva pro podniky, ne pro lidi: Agenda EU, listopad 2015. Cet encadré est une actualisation de celui figurant dans le rapport des Amis de la Terre Europe :
[77] http://www.ohchr.org/EN/Issues/Business/Pages/NationalActionPlans.aspx
[78] https://www.sdgs.be/sites/default/files/publication/attachments/20170720_plan_bs_hr_fr.pdf (page 32).
[79] Viz písemný příspěvek Přátel Země (mezinárodní) z roku 2016 a šest klíčových požadavků globální kampaně.
[80] Toho lze dosáhnout změnou existujících smluv nebo zrušením investičních smluv, které explicitně neuznávají nadřazenost závazku chránit lidská práva. Jednou z možností by bylo zahrnout do nich klauzuli o urovnávání sporů mezi investorem a státem, která by zajišťovala, že opatření přijatá státem na ochranu lidských práv nemohou být předmětem urovnávání sporů mezi investorem a státem.

NAŠE POŽADAVKY VŮČI FRANCOUZSKÉ VLÁDĚ

I

ZAJISTIT, ABY BYL ZÁKON O POVINNÉ KORPORÁTNÍ BDĚLOSTI EFEKTIVNĚ VYMAHATELNÝ

- Zveřejnit seznam společností, které zákonu podléhají.
- Pověřit nějaký úřad dohledem nad zaváděním zákona, aby byl zajištěn snadný a centralizovaný přístup k plánům bdělosti dotčených společností.
- Soudně stíhat společnosti, které nebudou plnit své závazky.
- Zlepšit zákon tím, že se jeho vliv rozšíří na větší počet společností (snížením současných prahů) a důkazní břemeno se přenese na stranu korporací.
- Podporovat vznik podobné legislativy na evropské úrovni.

II

AKTIVNĚ PODPOROVAT JEDNÁNÍ NA PŮDĚ OSN A BRÁNIT JEJICH OVLIVŇOVÁNÍ ZE STRANY LOBBISTŮ ZASTUPUJÍCÍCH SOUKROMÝ SEKTOR. BUDOUCÍ ÚMLUVA BY MĚLA:

- Zaujmout komplexní přístup k právům, která má chránit.
- Soustředit se primárně na nadnárodní společnosti a jejich dodavatelské řetězce.
- Zajistit, aby oběti měly přístup ke spravedlnosti a odškodnění; přenést důkazní břemeno na stranu korporací a poskytnout obětem právní pomoc.
- Poskytovat efektivní mechanismy vymahatelnosti: přístup k národním soudům jak v zemi, kde má korporace své hlavní sídlo, tak i v zemi, kde působí, a vznik mezinárodního tribunálu.
- Nadřadit úmluvu nad obchodní a investiční dohody.

Federace **Přátelé Země** (Francie) je neziskovou sítí na ochranu životního prostředí a lidských práv, nezávislou na jakémkoli náboženském či politickém vlivu. Vznikla v roce 1970, stála u zrodu francouzského ekologického hnutí a pomáhala založit celosvětově největší environmentální síť Friends of the Earth International. Francouzští Přátelé Země jsou lokální sítí spojující 30 autonomních lokálních skupin, které jednají podle vlastních priorit a podporují národní a mezinárodní kampaně na základě sdílené vize sociální a environmentální spravedlnosti.

Kontakt: Les Amis de la Terre France
Mundo M, 47 avenue Pasteur • 93100 Montreuil • FRANCE
Tel.: +33 1 48 51 32 22
Mail: france@amisdelaterre.org
Web: www.amisdelaterre.org

Organizace **ActionAid France – Peuples Solidaires** vznikla v roce 1983 a po celém světě podporuje ženy a muže bojující za svá ekonomická, sociální a kulturní práva. Její priority jsou potravinová soběstačnost (právo na jídlo, dostupnost půdy, podpora pastýřského zemědělství), důstojné pracovní podmínky (minimální mzda, svoboda spolčování), práva žen (boj proti nerovnosti a diskriminaci, zejména na pracovišti) a odpovědnost nadnárodních korporací. Se 180.000 signatářů a 50 místními skupinami se ActionAid France – Peuples Solidaires snaží informovat a mobilizovat veřejnost, prezentovat se v médiích a vyvíjet tlak na politiky, aby vyslyšeli i hlas občanských společností z globálního Jihu. ActionAid France je od roku 2014 členem mezinárodní federace ActionAid.

Kontakt: ActionAid France-Peuples solidaires
Mundo M, 47 avenue Pasteur • 93100 Montreuil • FRANCE
Tel.: +33 1 48 58 21 85
Mail: contact@peuples-solidaires.org
Web: www.peuples-solidaires.org

Do češtiny přeložila:
Organizace **Ekumenická akademie** v ČR působí od roku 1996. Prosazuje alternativní přístupy při řešení současných ekonomických, sociálních a ekologických problémů a zároveň je přenáší do praxe v podobě konkrétních projektů. Vzdělává veřejnost pomocí kampaní, seminářů, kulatých stolů, publikací a happeningů. Ekumenická akademie mimo jiné realizuje mezinárodní projekt Za férové banány, v rámci kterého vznikla i tato studie.

Kontakt: Ekumenická akademie
Sokolovská 50, 186 00, Praha 8
Tel.: +420 272 737 077
Mail: ekumakad@ekumakad.cz
Web: www.ekumakad.cz

Tento dokument vznikl za finanční podpory Evropské unie, Agence Française de Développement, Un Monde par Tous Foundation, Friends of the Earth International a Forum citoyen pour la RSE. Jeho obsah vyjadřuje pouze postoj Friends of the Earth France a ActionAid France-Peuples Solidaires a v žádném případě nemůže být považován za stanovisko Evropské unie či dalších sponzorů.